

ŽELEZAR



1959

2

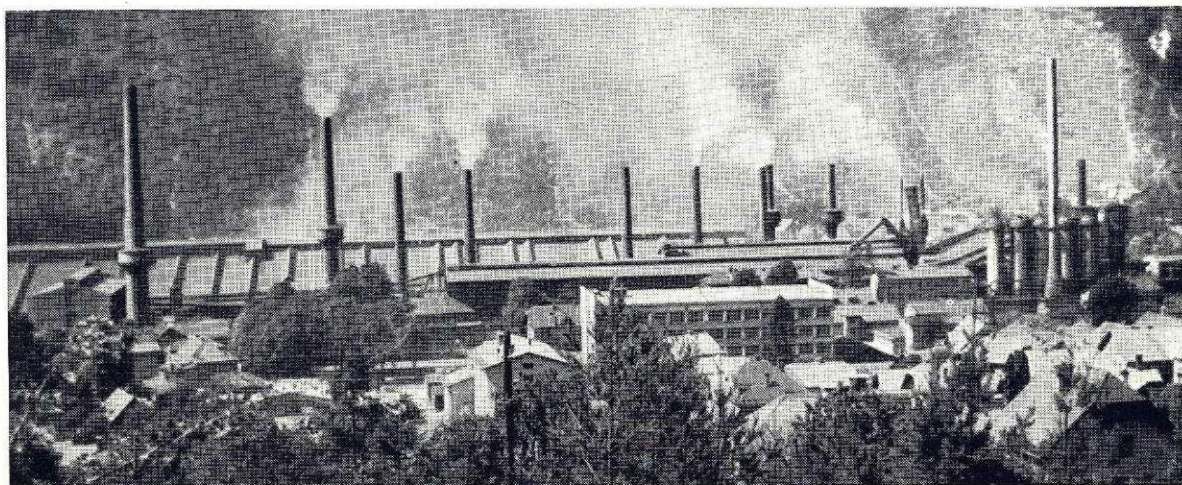


Foto: Torkar

DVE TRETJINI ZA DRUŽBENI STANDARD

Navadno se ob začetku novega leta organi delavskega upravljanja ukvarjajo z delitvijo dohodka. Izvršni odbor sindikalne podružnice pri našem podjetju je na skupni seji s tovarniškim komitejem zavzel v tej zadevi naslednje stališče:

Prvenstveno je treba določiti nekakšen prioriteten red potreb građenj raznih objektov. Pri tem je treba upoštevati lanskoletno anketo med delavstvom. Največ pozornosti bo treba posvetiti tistim objektom, ki jih že gradijo in jih bo treba v letošnjem letu dokončati. Izvršni odbor sindikalne podružnice meni, da je treba članom delovnega kolektiva Železarne Jesenice razložiti, v kakšne namene bomo v letošnjem letu trošili razpoložljiva denarna sredstva. Tako bi naši sodelavci lahko spoznali in ugotavljali, v kakšni meri se uresničujejo zahteve in želje, ki so bile poudarjene v že omenjeni anketi.

Udeleženci skupne seje so poslušali poročilo direktorja računsko-gospodarskega sektorja pri našem podjetju, tov. Stanka Ravnika. Predvideno je bilo, da bomo imeli v fondu splošne porabe okoli 800 milijonov, vendar vse kaže tako, da bo ta znesek manjši za 96 milijonov dinarjev. Znesek se je zmanjšal zaradi odvajanja posebnega proračunskega prispevka, ki ga bo treba oddvojiti iz tega sklada družbi.

Z ozirom na to, ker je na Jesenicah veliko potreb in bo treba zgraditi še precej stanovanjskih poslopij in drugih objektov, so se udeleženci seje odločili za prioriteten red. V prvi vrsti pridejo v poštev tisti objekti, katere smo na Jesenicah začeli graditi že lani. Vsem našim sodelavcem je znano, da je bila lani v našem kolektivu na pobudo Izvršnega odbora sindikalne podružnice izvedena anketa z namenom, da bi se člani našega kolektiva odločili, za katere namene naj bi v prihodnje razdeljevali finančna sredstva. Sodelavci, ki so izpolnjevali anketne liste, so

nanizali celo vrsto potreb, ki bi jih bilo treba v bližnji prihodnosti uresničiti. Nekatere od predlaganih građenj smo začeli graditi že v lanskem letu, toda kljub temu v letošnjem letu ne bomo imeli dovolj denarnih sredstev, da bi uresničili vse predloge in zahteve v tej anketi. Omenimo naj samo nekatere predloge naše sindikalne organizacije organom delavskega upravljanja, ki naj bi jih upoštevali ob sprejemanju družbenega plana. Izvršni odbor sindikalne podružnice predlaga, naj bi v letošnjem letu določili vsoto 10.000.000 din za letni oddih; poleg že obstoječih letovišč, kjer vsako leto člani našega kolektiva preživljajo svoj dopust, pa bi v letošnjem letu omogočili večjo možnost izrabe oddiha po lastni želji.

V lanskem letu je bilo v naši železarni izvedenih veliko poučnih ekskurzij in izletov. To pomeni, da so take vrste izleti oziroma ekskurzije poučne in koristne, zato je prav, da tudi v letu 1959 sindikalni odbori po obratih naše železarne nadaljujejo s takšnimi akcijami. Predlagano je, da bi za te namene določili potrebna sredstva.

Važna naloga, ki jo morajo izpolnjevati sindikalne organizacije, je tudi, da skrbijo za tiste sodelavce, ki bolujejo za poklicnimi boleznimi. Nekaj takšnih primerov imamo v našem kolektivu, zato predlaga sindikalna organizacija, da bi v tem letu poslali na klimatsko zdravljenje v Makarsko 60 tovarišev v skladu z navodili zdravnikov za dobo 21 dni. V ta namen bi potrebovali 1.400.000 din.

Izvršni odbor naše sindikalne podružnice je mnenja, da bi morali v tem letu dograditi stolpnice na Plavžu. Lani smo začeli z gradnjo stanovanjskega naselja pod Mežakljo. Tam bomo zgradili 64 novih stanovanj.

V našem industrijskem mestu zelo primanjkuje raznih drugih objektov (kopališča, razni športni objekti, kulturno-prosvetni domovi itd.). Izvršni odbor sindikalne podružnice predlaga, da bi letos zagotovili vsaj toliko denarnih sredstev, da bi lahko izdelali potrebne načrte in projekte za izgradnjo novega Delavskega doma na Jesenicah, Kulturno-prosvetnega doma in kopališča na Javorniku.

Kolikor bi organi delavskega upravljanja v našem podjetju upoštevali predlog sindikalne podružnice, potem bi morali v tem letu za realizacijo potreb odobriti več sto milijonov din. To je lepa vsota, toda ne bo nam je žal, kajti dobro vemo, da bodo sredstva dobro naložena in da se nam bodo tudi bogato obrestovala.

PROIZVODNJA V JANUARJU

Uredništvo našega lista se je odločilo, da bo v letošnjem letu seznanjalo svoje bralce z doseženimi uspehi v proizvodnji v celoti za Železarno, kakor tudi po posameznih proizvodnih obratih na naslednji način:

Obrat	Proizvodnja	
	skupna %	blagovna %
Plavž	99.2	
Martinarna	101.4	
Elektropeč	113.3	
Težka proga	100.9	139.-
Lahke proge	99.-	79.4
Žična valjarna	96.7	164.-
Valjarna 2400	100.6	101.1
Valjarna 1300	101.-	101.-
Jeklovlek	103.2	103.2
Hladna valjarna	105.2	105.2
Žičarna	101.3	106.1
Vzmeti	74.4	74.4
Žebliji	113.6	113.6
Bodeča žica	116.8	116.8
Cevarna	111.5	111.5
Elektrodni oddelek	111.8	111.8
Siva livarna	107.8	
Jeklo livarna	109.6	
Opekarna	99.9	106.4
Skupaj Železarna	101.-	103.6

ZAKLJUČKI 5. SEJE IZVRŠNEGA ODBORA SINDIKALNE PODRUŽNICE ŽJ

Dne 7. februarja 1959 je bila v Delavskem domu 5. redna seja Izvršnega odbora naše sindikalne podružnice. Člani Izvršnega odbora so zelo obširno razpravljali o delitvi denarnih sredstev. Zaradi važnosti razprave in sprejetih sklepov smo se odločili, da le-te v celoti objavimo v našem listu:

1. Iz sklada proste porabe se predlaga organom delavskega upravljanja, da se na podlagi referendumov v lanskem letu ter ustrezno z navodili tretjega plenuma Republiškega sveta zveze sindikatov za Slovenijo, zagotovijo naslednja sredstva:

a) za oddihe ter okrevanje poklicno bolnih delavcev, za ekskurzije in izlete ter za proračunski primanjkljaj sindikatu 21,000.000 din;

b) za gradnjo in ureditev potrebnih higienskih prostorov — kopalnic, kantin, rešilnih postaj itd. 50 milijonov dinarjev;

c) poleg tega je potrebno zagotoviti denarna sredstva za dograditev stolpnice na Plavžu, stanovanjskega bloka št. 16, za naselje pod Mežakljo ter za izgradnjo Samskega doma in trgovske hiše na Javorniku;

d) za gradnjo osmih šestorčkov za progo na Korški Beli;

e) ob letošnji delitvi denarnih sredstev ne smemo pozabiti na načrte in projekte, ki jih bo treba pripraviti za izgradnjo kopališča na Javorniku, Kulturno-prosvetnega doma na Javorniku in Delavskega doma na Jesenicah. V ta namen bo treba zagotoviti nekaj manjših investicijskih sredstev.

2. Glede zneska 96,000.000 din, ki ga je treba v skladu z obstoječimi predpisi odvojiti družbi, se naproša upravo podjetja, da pri pristojnih organih zagotovi, da bodo omenjena denarna sredstva namenjena predvsem za družbeni standard na Jesenicah.

3. Skupno z upravo podjetja in organi delavskega upravljanja je potrebno pri merodajnih organih zahtevati povečanje stopnje amortizacije od 3 % na 6 %, in sicer tako, da anuitete ne bodo uporabljene iz amortizacije, temveč iz blokiranega dela.

4. Za ureditev parka na Plavžu okrog stanovanjskih blokov se organizira prostovoljna delovna sila.

Izvršni odbor sindikalne podružnice
Železarne Jesenice

ŽE TRETJIČ ZMAGOVALCI

III. mednarodne metalurške zimskošportne igre so zaključene. Že tretjič zaporedoma je ekipa naše železarne osvojila prvo mesto. Letos je ta zmaga še toliko pomembnejša, ker je bilo tekmovanje v znamenju našega velikega praznika, 90-letnice Železarne Jesenice.

Po mnenju tujih tekmovalcev in gostov in tudi po naši lastni kritični presoji so letošnje zimske igre potekale brezhibno in je bila organizacija na zavidljivi višini. Vse je teklo brez zastojev, tako da so tuji tekmovalci izrazili priznanje organizatorjem s pripombo, da je bilo vse pripravljeno kot da bi šlo za veliko meddržavno tekmovanje v velikem stilu.

Tokrat nam je res uspelo, da so vsi začutili gostoljubje, ki je sicer pri Slovencu bolj skopo. Tokrat so se res vsi počutili kot doma. Obdržimo to izkušnjo tudi za prihodnja tekmovanja in prireditve!

Vse priznanje je treba dati tudi prijaznim gostiteljem na Vršiču, ki so izvrstno skrbeli za vse sodelujoče, zlasti še za bogato prehrano. Prav tako moramo pohvaliti preskrbo v Kranjski gori, na Bledu sicer nekoliko manj, dosti slabše pa je bilo na Pokljuki, kjer so bili naši tekmovalci in sodelujoči zlasti prve dni dokaj slabo postreženi. Naš turizem ne zna izkoristiti vseh možnosti. Vse kaže, da so po naših hotelih še vedno bolj dobrodošli inozemci.

Snežne razmere so bile na Pokljuki slabe in je treba izreči toplo priznanje in zahvalo našim fantom, ki so dobesedno nosili sneg na tekmovalno traso in tako omogočili tekmovanje.

Prvi dan je bil na Pokljuki tek na 12 km, kjer je zmagal Robač (Ravne), drugi je bil Gregorič Jože (Jesenice), tretji pa Osenjak (Ravne). Na Vršiču so istega dne tekmovali v slalomu na 350 m dolgi progi z višinsko razliko 130 m in 44 vrati. Zmagal je Zeilhofer Bruno (VOEST), drugi je bil Klinar Jože (Jesenice), tretji pa Polterauer (VOEST). Po prvem dnevu je vodila ekipa naše železarne pred ekipo Železarne VOEST in Železarne Ravne.

Drugi dan pa se je položaj spremenil. Treba je priznati, da so Avstrijci mojstri v alpskih disciplinah. Ekipa Železarne VOEST je prevzela vodstvo pred ekipo naše železarne in Železarno Ravne. V veleslalomu je zmagal Gapp (VOEST), za njim je bil Lipautz (Bleiberg), tretji pa zmagovalec prvega dne Zeilhofer B. (VOEST). Dobro sta se plasirala naša tekmovalca Prestor (4.) in Klinar Jože (5.).

Tretji dan smo vsi trdno upali, da bomo odločili igre v svojo korist. In tako je tudi bilo. V skokih smo zmagali z absolutno prednostjo. Zidar je pokazal, kaj zna in zmagal, za njim pa so se zvrstili Jeseničani: Krznarič, Kavalar, Stajer, Zajc, Legat in le Ertlju (Bleiberg) se je uspelo preriniti na 5. mesto.

Tudi v štafeti 4 krat 8 km je štafeta Jesenice I. zmagala z naskokom dobrih dveh minut pred ekipo iz Ravne, tretja pa je bila ekipa Jesenice II. Za zmago je bilo točk dovolj.

Končni vrstni red: 1. Železarna Jesenice 3.575,88 točk, 2. Železarna VOEST 3.411,94 točk, 3. Železarna Ravne 3.225,10 točk, 4. Rudnik Bleiberg 2.982,98 točk, 5. Rudnik Idrija 2.756,30 točk, 6. Rudnik Mežica 2.533,12 točk, 7. Železarna Zenica 1.727,74 točk in 8. Železarna Štore 799,60 točk.

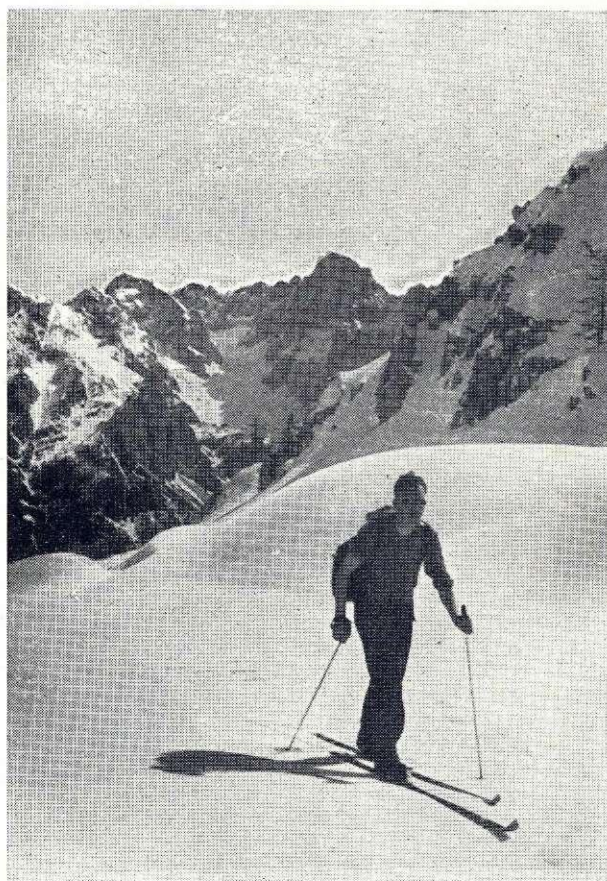
To pomembno tekmovanje, ki je po moči nastopajočih dosegalo državna prvenstva, je dokazalo, da je zamisel metalurških športnih iger nad vse pravilna in plodovita in je treba, da se razširijo tudi na letne igre. Kaže, da bomo prav na Jesenicah v našem jubilejnem letu tudi to storili. Metalurške igre so mogočna manifestacija delavca - športnika, ki tako poleg svojih fizičnih zmogljivosti kaže tudi svoje znanje in plemenitost na športnem polju, hkrati pa se na teh igrah zblizujejo delavci, športniki in prijatelji, iz domačih podjetij in podjetij iz sosednjih držav, koder cenijo naše delovne in športne uspehe.

Ves delovni kolektiv čestita tekmovalcem, ki so spet priborili zmago našemu podjetju in že sedaj vsi hkrati klikemo:

»Tudi prihodnje leto takol«

Zima v naših gorah

Foto: Jaka Čop



Za izboljšanje življenjskih pogojev delavcev

Z občnega zbora
Občinskega sindikalnega sveta
Jesenice

Za večjo proizvodnjo — za večji standard, to je bilo geslo delegatov iz 38 sindikalnih podružnic, ki so zastopali 10.500 članov sindikata, zbranih na 14. rednem letnem občnem zboru Občinskega sindikalnega sveta Jesenice. Občni zbor je bil v soboto dne 7. februarja v veliki dvorani Delavskega doma pri »Jelenu«, poleg delegatov pa je bilo navzočih tudi precej gostov, med njimi član predsedstva RS tov. Rado Miklič, predsednik OSS Kranj tov. Andrej Verbič, predsednik ObLO Jesenice tov. France Treven, glavni direktor Železarne Jesenice tov. ing. Matevž Hafner in drugi.

Dosedanji Občinski sindikalni svet je zelo dobro in do potankosti izvedel vse potrebno, da je občni zbor uspešno končal svoje delo. Delegatom in gostom so izročili poročilo že vnaprej, zato je bilo pričakovati, da bo razprava plodna in živahna.

Tako v poročilu, kakor tudi v razpravah posameznih gostov in delegatov je bilo najbolj poudarjeno vprašanje življenjskega standarda delavcev na Jesenicah. V naši občini živi 24.124 ljudi, od tega je 90% delavcev in uslužbencev. Vseh zaposlenih delavcev in uslužbencev pa je v jeseniški občini 10.710. Na občnem zboru so veliko govorili o perečem stanovanjskem problemu, kajti na Občinskem ljudskem odboru je vloženih 1520 prošenj za dodelitev stanovanja. V lanskem letu je bilo kljub vsem obljubam vseljenih le 36 družinskih stanovanj in 6 garsonjer. Tovariši, ki so sodelovali v razpravi, so ostro grajali prepočasno in nenačrtno gradnjo stanovanj. V gradnji je še 254 stanovanj in se bodo ljudje v nova stanovanja lahko vselili že v letošnjem letu, seveda če ne bo nepotrebnega zavlačevanja. V zvezi z gradnjo novih objektov je zelo obširno govoril tudi delegat iz podjetja »Gradis«. V marcu se bo začela nova gradbena sezona, toda naša gradbena podjetja še vedno nimajo zasedenih vseh kapacitet. Večkrat se pritožujemo, da nimamo denarja za gradnjo novih

objektov, toda res pa je tudi, da v nekaterih primerih nimamo pripravljenih niti načrtov.

Delegati in gostje so v svojih razpravah zelo obširno govorili o storilnosti dela, ki jo bo treba povečati. Poudarjeno je bilo, da se bo treba čim bolj izogibati zaposlovanju novih delavcev, vse dotlej, dokler ne bo rešeno vprašanje življenjskih pogojev že zaposlenih delavcev. Občni zbor je potrdil pravilno politiko sindikalnih organizacij, ki zahtevajo, da v letošnjem letu vložimo dve tretjini razpoložljivih sredstev za družbeni standard. O tem problemu je govoril predsednik Okrajnega sindikalnega sveta Kranj — tov. Verbič, ki pravi, da bi bila uresničitev te zahteve velikega pomena za naše gospodarstvo. Dobro vemo, da bi bila v nevarnosti proizvodnost dela v naših podjetjih, če ne bi pravočasno in uspešno rešili vprašanje življenjskih pogojev delavcev in uslužbencev.

Član Republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije tov. Rado Miklič pa je v svoji razpravi opozoril na naš plačilni sistem in pravi, da nam nominalno povečanje plač ne bi koristilo, morda bi celo zmanjšalo ali poslabšalo delavčevo blagostanje. Ni se nam treba bati visokih plač, če vemo, da so le-te krite z visoko storilnostjo dela. Stališče sindikatov je, da se osebni dohodki delavcev in uslužbencev dvigajo vzporedno s storilnostjo dela na delovnih mestih.

To je nekaj izvlečkov iz poročila in razprave letošnjega občnega zbora Občinskega sindikalnega sveta na Jesenicah. Ob zaključku so navzoči delegati izvolili še 35 članov v plenum občinskega sindikalnega sveta ter sprejeli skrbno izdelan predlog programa dela, ki ga je podal tov. Tone Pintar. Člani plenuma so se že sestali na svoji prvi seji in izvolili za novega predsednika Občinskega sindikalnega sveta tov. Franca Lebna. Novemu občinskemu sindikalnemu svetu želimo veliko delovnih uspehov.

Pogačnik Zdravko



O Vrba, srečna draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta,
da b' uka želja me iz tvoj'ga sveta
speljala ne bila goljfiva kača.

Ne vedel bi, kako se v strup prebrača
vse, kar srce si sladkega obeta,
mi ne bila bi vera v sebe vzeta,
ne bil viharjev notranjih b' igrača.

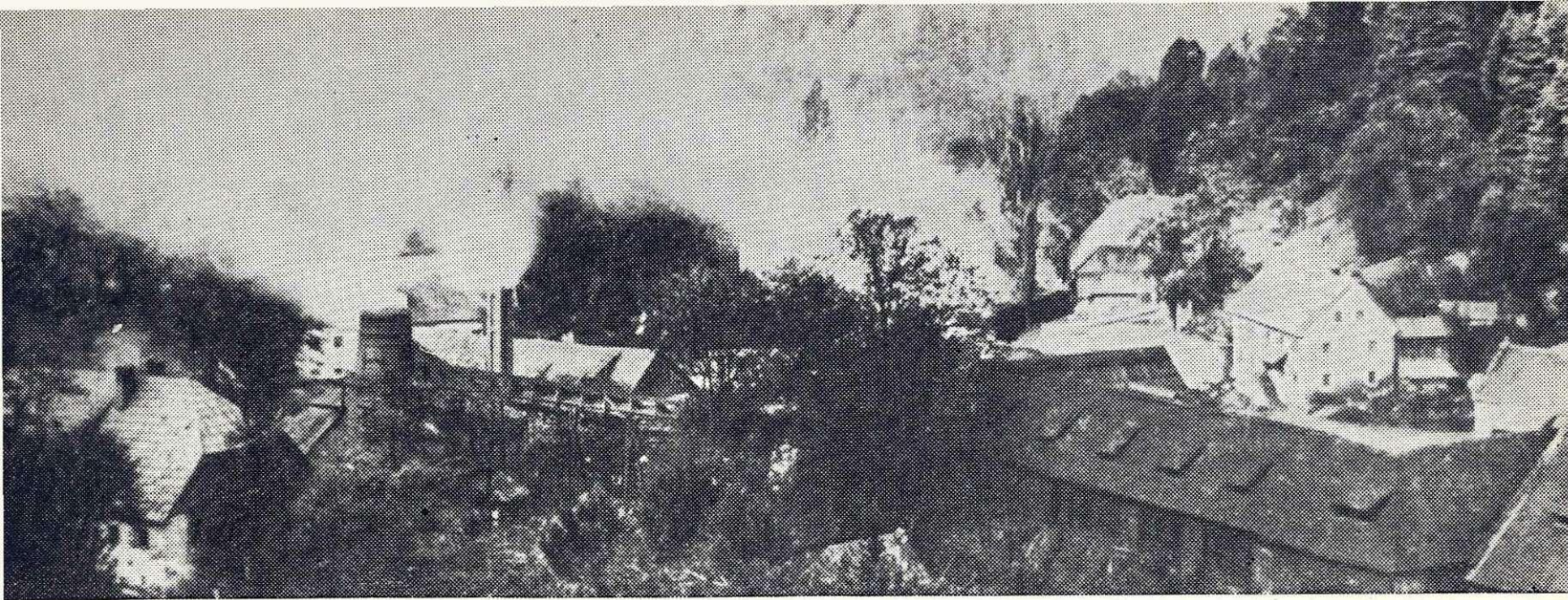
Zvesto srce in delavno ročico,
za doto, ki je nima milijonarka
bi bil dobil izvoljeno devico.

In mirno plavala bi moja barka,
pred ognjem dom, pred točo mi pšenico
bi bližnji sosed varoval svet' Marka.

Dr. FRANCE PREŠEREN:

O, VRBA

OB 110. OBLETNICI PESNIKOVE SMRTI



Stalna razstava ŽJ

Železarski Javornik skozi desetletja

Aleksander Rjazancev

Javornik po ustanovitvi KID

Po smrti Sarafine Zois von Edelstein — fužinarke na Javorniku, so začele nekdanje znamenite fužine na Javorniku, Radovni in Bohinju nehote prehajati v posest ljubljanskih mogotcev. Po Carlu Zoisu in Sarafini so ostali otroci Anton, Matilda, Sarafina, Gabriela, Mihael, Beatrix, Alfonz, Sigmund in Carl, ki so brezbrizno zapravljali fužine. Zaradi neznanja pri vodenju fužin in ogromnih dolgov so Zoisi sklenili sodelovanje pri združitvi in ustanovitvi večjega železarskega podjetja z ljubljanskimi finančniki in mlinarji. Pri Stalni razstavi Železarne Jesenice se nahaja originalna zadolžnica od 1. 7. 1867. leta, ki se nanaša na naslednike Carla Zoisa s 140.000 fl v korist gospoda Lamberta Carla Luckmanna iz Ljubljane. Finančnik L. C. Luckmann je mnoga leta preskrboval brezbrizne Zoisoze naslednike z denarjem, moko in drugimi stvarmi.

Po doseženem sporazumu med Zoisi in ljubljanskimi finančniki in mlinarji so zaprosili notranje ministrstvo na Dunaju, da se dovoli ustanovitev delniške družbe s sedežem v Ljubljani. 15. 8. 1869 leta je bila prošnja ugodno rešena. Že 18. septembra istega leta je bila novoustanovljena družba vpisana v register trgovskega sodišča pod imenom Kranjska industrijska družba.

Naloge, ki si jih je stavilo novo podjetje s sedežem v Ljubljani, so razvidne iz družbenih pravil, ki jih hrani Stalna razstava Železarne Jesenice. V prvem odstavku se glasi: Namen družbe je pridobivanje in obratovanje montanističnih podjetij in onih industrijskih panog, ki morejo služiti izkoriščanju izdelkov teh podjetij.

Glavni delničarji Kranjske industrijske družbe so bili:

Nasledniki Carla Zoisa	340 delnic
V. Seunig	200 delnic
L. C. Luckmann	230 delnic
Jozef Luckmann	60 delnic
Carl Luckmann	30 delnic
A. Dreö	80 delnic
C. Holzer	80 delnic
Skupno	1.020 delnic

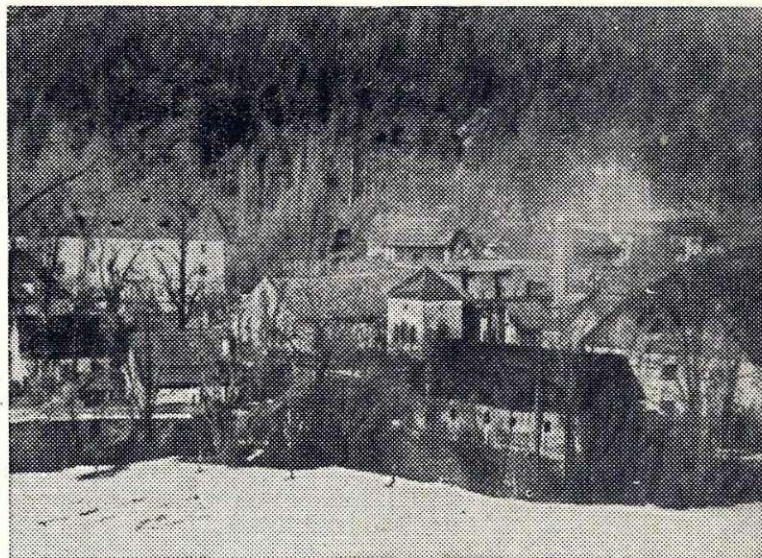
Na generalni skupščini, ki je bila 12. 7. 1869. leta v prostorih paromlina (v šenpeterskem) predmestju v Ljubljani, so določili predsednika upravnega odbora in generalnega ravnatelja KID. Za predsednika upravnega odbora je bil izvoljen najsposobnejši med Zoisovimi nasledniki, Mihael-Angelo Zois,

mesto generalnega ravnatelja pa je bilo poverjeno ambicioznemu Carlu Luckmannu iz Ljubljane.

Do 1870. leta ni zaslediti nobenih posebnosti pri KID, prav tako tudi ne na Javorniku. Nove gospodarje je predvsem zanimalo, kako bi fužine in plavža vodili in najbolj ekonomično izkoriščali. Ukvarjati se z železarstvom na Gorenjskem je bilo zelo težko in negotovo prav v tistih časih, ko sta Angilija in Švedska po ugodnih cenah zalagali svet s svojimi renomiranimi izdelki.

Glede modernizacije plavžev in fužinskih obratov na Gorenjskem so bili pri KID in že prej pod Zoisom na zadnjem mestu med vsemi železarskimi industrijami v Avstroogrski. Po sosednji Koroški in Štajerski so v železarstvu vpeljali že razne novosti, predvsem v plavžarstvu, pri KID pa je bilo še vse po starem. Tega so se novi gospodarji tudi kmalu zavedali, zato so poklicali iz Bohinja Lamberta von Pantza, bivšega ravnatelja Zoisovih fužin v Bohinju, da jim poroča o stanju železarstva in rudarstva pri KID. V perspektivnem načrtu je bila modernizacija in povečanje železarskih objektov. Za fužino na Javorniku se je predvidevalo, da se razširi, mali plavž na oglje pa na novo preuredi.

Na sliki: Železarski Javornik med obratovanjem Plavža



Na Javorniku naj bi sezidali peč za pudlanje in razširili mehanično delavnico. V ta namen je bil poslan v Gmuind L. von Pantz, da si na licu mesta ogleda delovanje takih peči. 18. 4. 1870. leta pa je ravnatelj Pantz podal poročilo o delovanju peči in izrazil mnenje, da take peči niso prikladne za Javornik.

Zaradi močnih sosedov KID in slabega stanja gorenjskih fužin je prosil savški fužinar Viktor Ruard za pristop k delniški družbi. Na seji upravnega odbora pri KID 27. 10. 1871 je bila obravnavana prošnja Viktorja Ruarda; pristop Ruarda h KID je bil sprejet, generalnemu ravnatelju C. Luckmannu pa je bilo naročeno, naj si osebno ogleda stanje Ruardovega imetja. 12. 1. 1872. leta je C. Luckmann poročal delničarjem o pravnem prevzemu Ruardovih fužin, razen posestva na Bledu. Pristop Ruarda h KID je pomenil ogromen napredek za gorenjsko železarstvo.

Po združitvi vseh fužin na Gorenjskem razen Kroke, Kamne gorice in Železnikov, so pri KID dobivali vedno nova obilna naročila, predvsem iz tujine. Največje vprašanje pa je bilo po kvalitetni zrcalovini, ki je bila poznana Angležem že iz časa Ruarda in Zoisa. Da bi se ohranile trgovske vezi z Anglijo in ostalimi kupci po Evropi, so pri KID pod vodstvom tehničnega ravnatelja Lamberta von Pantza naloge tudi izpolnili glede kvalitete. Poleg tujih kupcev so se začele za zrcalovino zanimati tudi graške valjarne tračnic in ob tej priliki izstavile večje naročilo. Poleg zrcalovine pa je bilo tudi povpraševanje po ostalem surovem železu, ker je bilo izredno čisto; to pa zato, ker je bilo dobljeno z ogljem. Drugje po svetu je oglje zamenjal koks; tako surovo železo pa ni bilo več tako čisto. Obrat na Javorniku je bil zasnovan kot mali plavž, ki je potreboval mnogo kvalitetnega oglja. Poraba oglja je bila pri KID izredno velika, tako so iz lastnih gozdov zvozili ogromne količine, če upoštevamo, da je bilo za prevoz oglja zaposlenih 550 voznikov. Rudarstvo, ogljarstvo in prevoznništvo so bili tisti bistveni faktorji, ki so v zgodovini KID vplivali, da družbena podjetja niso bila v stanju vzdržati konkurence moderniziranih inozemskih industrij. Kljub težavam so pridobivali surovo železo in kovane izdelke, ki so bili prav tako že v zgodovini poprej poznani.

17. 7. 1872. leta je generalni ravnatelj Carl Luckmann poročal delničarjem, da je družba dobila naročilo za izdelavo 40.000 stotov zrcalovine. Pogoji so bili ugodni, zato so pri KID sklenili začeti s pripravo dobrih surovin in pregledom peči, ki bi izdelale tako veliko količino zrcalovine. Tako velikih naročil pri KID še ni bilo; upali so, da bosta plavža na Savi in Javorniku to zmogla. Plavž v Bohinju niso mogli porabiti za izdelavo zrcalovine, ker ni bilo mogoče prevažati ogromnih količin za to potrebne manganove rude z Begunjsčice.

Največje težave so se pokazale pri dobavah surovin, kajti rudo je bilo treba voziti iz Savskih jam, Belščice in Begunjsčice. Nič boljše ni bilo z lesnim ogljem, ki ga je pripravljalo približno 500 oglarjev po gozdovih Karavank in Julijskih Alp. Za dovoz manganove rude so izdelali posebno žičnico z Begunjsčice do Jezerc — Smokuška planina.

Leta 1873, ko je bila najavljena svetovna jubilejna razstava na Dunaju, se je pri KID posrečilo v javorniškem plavžu izdelati feromangan. Postopek za izdelavo feromangana je uvedel tehnični ravnatelj Lambert von Pantz. Feromangana v plavžih do tega časa tudi bolj napredni plavžarji v svetu niso znali izdelovati. Nemcu Priegerju se je posrečila izdelava feromangana v grafitnih loncih in to le v manjših količinah. Izdelava feromangana v plavžih tudi Nemcem ni uspela. Da so javorniški plavžarji prvi, ki jim je uspela izdelava feromangana, je verjetno težko priznal Francoz Pourcel. Pourcel je v svetu znan kot izdelovalec visokoodstotnega feromangana, ki ga je izdelal na francoskem l. 1874 pod ugodnejšimi pogoji kot pri KID.

Med ostalimi izdelki KID so na razstavo poslali tudi novodobljeni visokopečni proizvod, za katerega je bilo veliko zanimanje med strokovnjaki za plavžarstvo. Ravnatelj C. Luckmann, ki se je udeležil razstave na Dunaju, se je pred upravnim odborom z velikim zadovoljstvom pohvalno izrazil o uspehih, ki jih je bila deležna KID.

Dunajska razstava je bila preizkušnja za KID, kajti razstavljalo je 8000 razstavljavcev vseh strok in obrti. Med resnimi konkurenti je bil nemški trust Krupp in Švedi. Na Du-

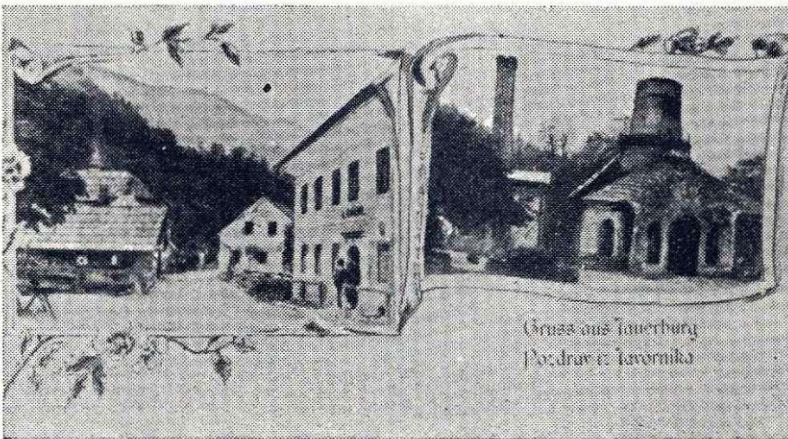
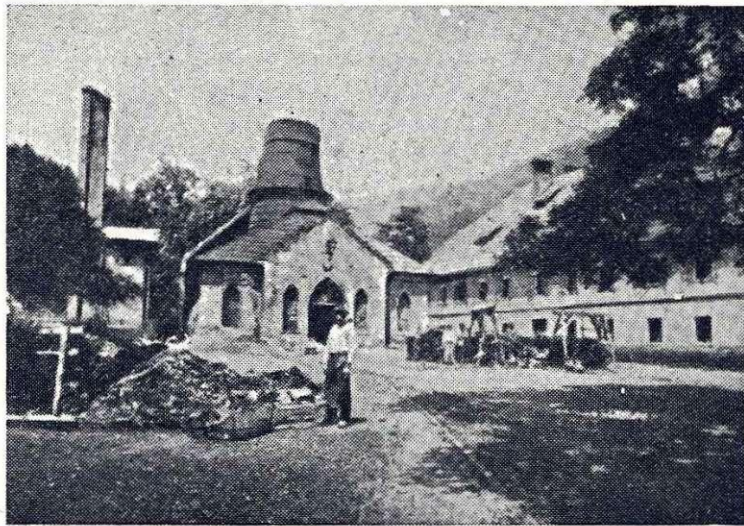
najski razstavi je KID od vodstva razstave sprejela jubilejno diplomu in kolajno.

Po Dunajski razstavi je dobila KID ogromno naročil za feromangan, katerega naj bi poslala v Anglijo, Ameriko, Francijo, Rusijo in Nemčijo. Tega leta so na Javorniku izdelali 592 dunajskih stotov 40 % feromangana in 31.179 stotov 18 % zrcalovine. Izdelava feromangana na Javorniku je rešila gorenjskega železarja in železarsko industrijo pred propadom. Mnoge železarne v Evropi so propadle, ker je še pred Dunajsko razstavo, to je 9. maja, nastala v Evropi strašna finančna kriza, ki je zapustila dolgoletne posledice. Finančna kriza ni prizanesla KID; v najhujših trenutkih jo je reševal feromangan. Feromangan namreč v tistih časih ni imel konkurenčnega tekmeca, bil pa je neobhodno potreben za razvoj jeklarstva vodilnih jeklarn v svetu. Ostalih proizvodov se pri KID ni izplačalo izdelovati, ker ni bilo povpraševanja, cena za ostale železarske izdelke pa bi bila tako nizka, da ne bi bila sprejemljiva za KID. Produktivni stroški za navadno surovo železo in jeklo so bili večji kot prodajna cena.

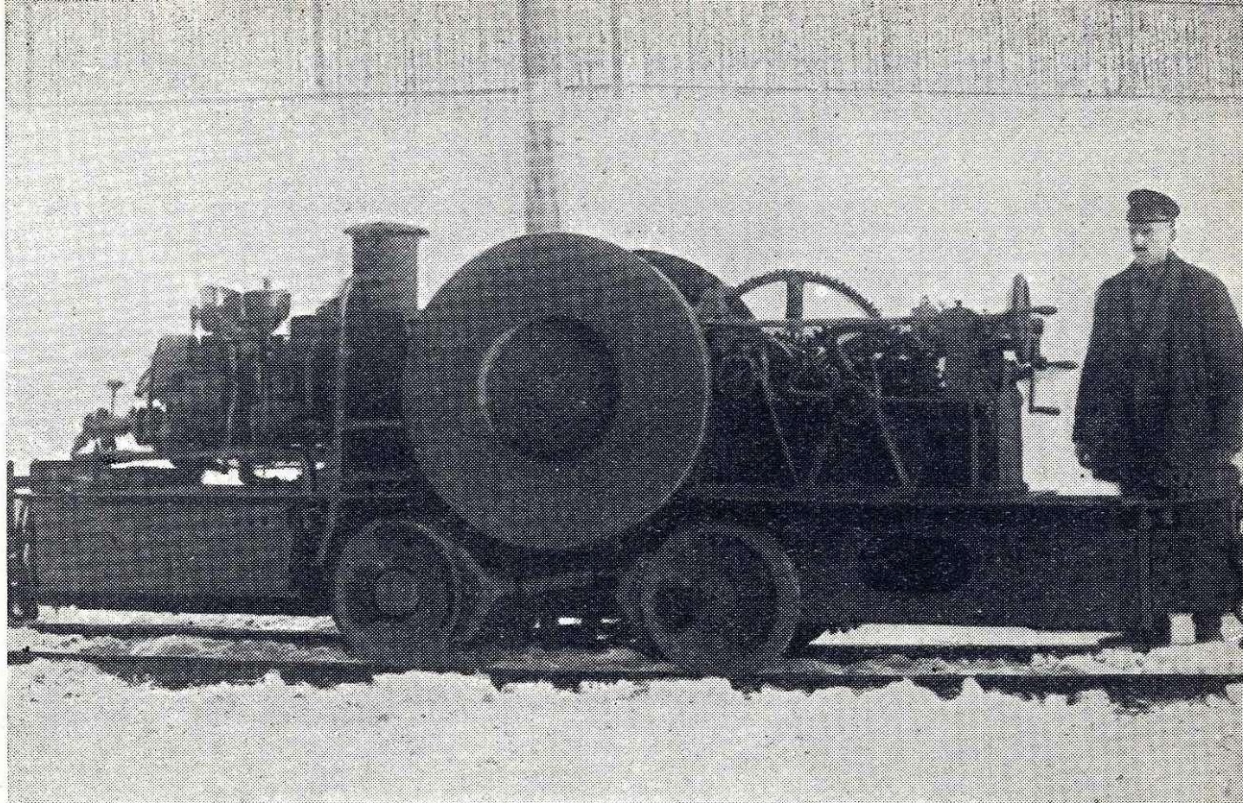
Prodaja feromangana je bila uspešna le toliko časa, dokler Francozom ni uspelo izdelati bogatejši in obenem cenejši feromangan. Prometne zveze so bile za Francoze ugodne, kar je omogočilo hiter transport, pri KID pa je šlo težko, ker je bila železniška tarifa izredno visoka. Mali plavž, ki je prvi na svetu napravil visokopečni feromangan, so prišle ogledat delegacije iz Amerike in Francije. V francoski delegaciji na Javorniku sta bila znana francoska inženirja Gautier in Valton. Ing. Gautier je na Javorniku zbral bogate podatke o izdelavi feromangana in jih pozneje objavil v Parizu, ko je bil kongres rudarjev in metalurgov.

Prodaja feromangana je doživljala težave predvsem zaradi visokih proizvodnih stroškov in močne konkurence na zapadu. Za francosko konkurenco se je pojavila še angleška in nemška. Pri KID je nastalo izredno težko stanje, zato se je vodstvo KID odločilo, da si bo pomagalo s prodajo

Dve razglednici železarskega Javornika iz avstroogrskih časov



Na sliki bencinski motor,
ki je zamenjal
Volarjevega vola.
Z njegovo pomočjo so
v starih časih prevažali
ingote iz Jesenic
na Javornik



lesa in mlevskih proizvodov. KID je imela v svoji posesti v Ljubljani paromlin. Po Bohinju se pojavijo žičnice za transport lesa in oglja. Prvotno so izdelali žičnico v Blatnikovem grabnu v Štengah - Soteska. V Soteski so zgradili tudi žago s šestnajstimi listi, prav tako v Bohinjski Bistrici. S tovarno papirja barona Ritterja v Gorici se je napravila pogodba za prodajo večjih količin lesa. Med drugim je bila sklenjena pogodba z italijansko firmo Curro in Erlambio za rezan les.

Upravni svetnik Leopold Wollheim je 20. 12. 1882. leta v upravnem odboru predlagal delničarjem, da bi zgradili tovarno celuloze. Časi pri KID so bili zelo kritični. Zrcalovina, feromangan in ostali izdelki niso dobili ustreznega kupca.

Na seji upravnega odbora so 13. 3. 1883. leta sklenili pričeti pri plavžu s poskusi izdelave nove legure, za katero se zanimajo graške jeklarne. Ta legura naj bi bila mangan silicit z vsebnostjo 10–20 % mangana in 10 % silicija. V ta namen je v največjem upanju naročila v inozemstvu koks, ki bi omogočil doseg tistih temperatur, ki so potrebne pri izdelavi mangan silicija.

19. 6. 1883. leta je bilo sklenjeno, da se tehničnega ravnatelja Pantza pošlje na študijsko prakso v Prevalje. V Prevaljah je bil plavž za koks, ki je deloval že od 1870. leta. Pri plavžu na koks naj bi dobil Pantz dosti izkušenj, ki bi mu omogočile izdelavo mangan silicija v javorniškem plavžu.

Izgledi zaboljšanje pri KID so bili le malo verjetni, kljub temu pa sta se oba ravnatelja trudila, da bi omogočila razvoj podjetja. Stanje pri KID je bilo izredno slabo, kar se da sklepati iz besed, ki jih je govoril C. Luckmann upravnemu odboru. Na seji 14. 11. 1884. leta je omenil, da je sam obiskal kupce surovega železa na Dunaju in Grazu, vendar brez uspeha. Pravi, da so tovarne slabo zaposlene ter kupujejo le 80 % feromangan od inozemskih tovarn. Južna železnica, ki je bila v izgradnji, je od KID odklanjala vsako naročilo ali kakšno pogodbo za bodoče, tudi po najnižjih cenah, ki jih je postavila KID.

Ravnatelj C. Luckmann tudi v izredno slabih časih ni klonil in je stalno razmišljal in upal na izboljšanje pri KID. Večkrat se je moral postaviti v bran tistim delničarjem, ki se na vodstvo podjetja niso spoznali. V njihovih očeh je bil neizbežen propad železarske industrije na Savi, Javorniku, Bohinju in Trziču; kljub izrednim težavam ni odnehal, povsodi je iskal pomoči in jo končno le našel. KID je bila že tako daleč, da so razglasili v časopisih razprodajo KID. Do tega ni prišlo. C. Luckmannu se je posrečilo pritegniti v najkritičnejših časih podjetje Vogel & Noot. To podjetje je preskrbelo potreben kapital za razvoj jeklarstva in predelovalne industrije. Od svojih načrtov C. Luckmann ni hotel odstopiti, dokler niso začeli z gradnjo današnje Železarne.

Že v aprilu 1890. leta so pri KID zakurili prvo SM peč, kmalu zatem pa je začela obratovati še valjarna, žičarna in

žebljarna. Plavž na Javorniku je obratoval le toliko, kolikor je bilo potrebno za martinarno. 1891. leta je bila zakurjena še druga martinova peč in 1897. leta še tretja.

Ko sta bili pri KID dograjeni že dve SM peči, so bili pri upravi mnenja, da pričnejo v malem plavžu na Javorniku s poskusi izdelave bogatega feromangana. 1894. leta so na seji upravnega odbora sklenili, da se pogovore s strokovnjakom Justusom Hoffmannom, ki naj bi prevzel izdelavo feromangana v javorniškem plavžu. Pod vodstvom J. Hoffmanna, poznejšega ravnatelja pri KID, so na Javorniku izdelali bogat feromangan.

Iz obdobja zadnjega desetletja 19. stoletja se je ohranila analiza javorniškega feromangana, ki jo je napravil kemik ing. Haiser Ignatz, takratni šef kemičnega laboratorija.

Kemična analiza feromangana:

C	Si	Mn	Fe	P	S	As
5,71	1,12	60,4	32,8	0,67	0,033	0,0

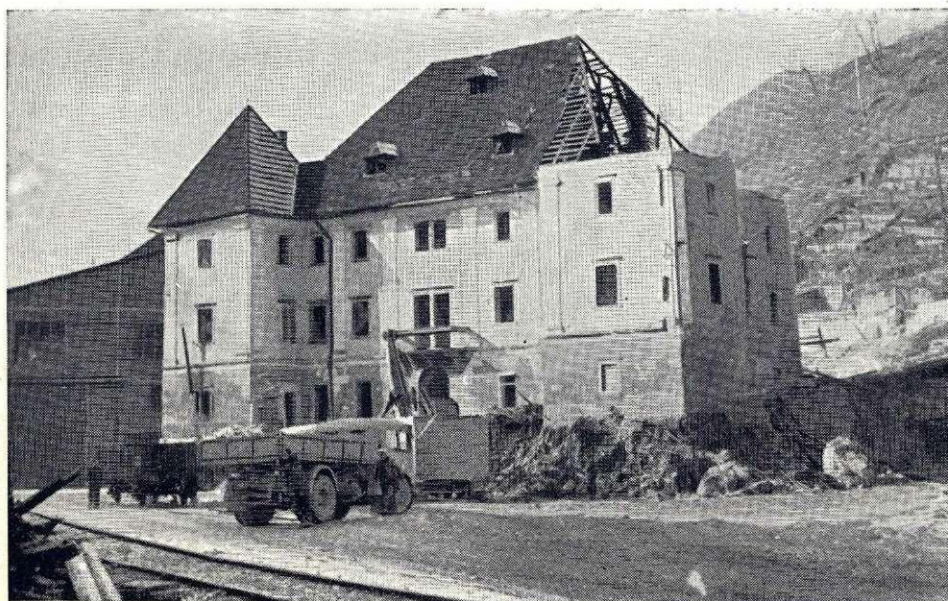
Mali plavž na Javorniku je po malem deloval vse do 1907. leta. Nato so ga podrli, ker je KID imela dva moderna plavža v Škednju pri Trstu, ki sta zadostovala za potrebe KID in izvoz v inozemstvo.

Proti koncu 1899. leta so pričeli na Javorniku graditi valjarno, ki bo valjala jeklo ješeniških martinovk. Istega leta, kot so pričeli z gradnjo valjarne, je bilo pri KID na Savi že pet SM peči. Prostor za gradnjo novih valjarn in pomožnih obratov je bil previden med državno železniško progo, potokom Javornikom, Kozjekom in Stražo. To je bil travnik, z obeh strani omejen z izredno debelimi orehi. Še preden so zgradili novo železarsko industrijo, podružnico Jesenic, so poskrbeli za vodno energijo. Vodno energijo za bodoče valjarne s dobili iz Javorniških rovt. 31. maja 1899. leta je bilo pri KID sporočeno, da je napeljava za vodo dograjena.

Čez dve leti, na dan 18. maja, je bila stavljena v obratovanje valjarna za debelo pločevino. Gradnja Javornika ni šla preveč gladko od rok. Vzrok temu je bila dobava naprav, ki so bile kupljene pri Škodovih zavodih. Do 1906. leta so bile stavljene v obratovanje še ostale profilne valjarne. Za prevoz ingotov so se posluževali prvotno volov, vse do otvoritve ozkotirne železniške proge. Otvoritev prometa med Jesenicami in Javornikom je bila 24. oktobra 1906. leta.

Z nastankom novih valjarn je začel ugašati plavž, za njim pa še tri kladiiva, pod katerimi so javorniški kovači vlekli jeklo.

Železarstvo na Javorniku je lepo napredovalo vse do današnjih dni. Razvoj železarskega Javornika gre še vedno naprej s tako naglico, da se mora zaradi pomanjkanja prostora umakniti še tisto, kar spominja na zgodovinsko preteklost Javornika.



Zadnji posnetek
fužinskega gradu
na Javorniku

Foto: Rjazancev

RJAZANCEV
ALEKSANDER:

Staro SE UMIKA NOVEMU

Nekega januarskega večera sem se zglasil v pisarni pri Francu Ravniku v registraturi Železarne Jesenice, da me seznani z zgodovinskimi podatki, ki jih hrani in ureja zgodovinski oddelek pri Stalni razstavi Železarne Jesenice.

Na vprašanje, zakaj je tako slabe volje, mi je odgovoril: »Fužinski grad na Javorniku bodo podrli.« Te besede je tov. Ravnik povedal s takim sočustvovanjem do gradu, kakor da bi mu podirali streho nad glavo. Tov. Ravnik me je tudi povabil, naj grem naslednji dan z njim in Francetom Torkarjem na Javornik, kjer si bosta ogledala grad in ugotovila, kaj vse bi lahko shranili v novih prostorih tehniškega muzeja Stalne razstave pri Železarni Jesenice. Seveda sem se vabilu z veseljem odzval, naslednjega dne pa sem se odpeljal s svojim »Mavpred«-om na Javornik. Pri čuvajnici sem pustil vozilo, kmalu nato pa sem bil že pri starem fužinskem gradu. Tam, kjer je bilo včasih ure-

jeno lepo igrišče za tenis, so delavci že kopali in nakladali material na kamione.

V grad sem stopil skozi glavna vrata z namenom, da poiščem neugnana ljubitelja in poznavalca železarske zgodovine — Ravnika in Torkarja. Kar nekam tesno mi je bilo pri srcu, ko sem stopal po prvih stopnicah, kajti v gradu nisem bil še nikoli. Pred drugo svetovno vojno sem kot otrok večkrat hodil okoli gradu, vendar sem le od daleč gledal, kako so Nootovi in Fischerjevi igrali tenis. To igro si je v tistih časih lahko privoščila samo gospoda, danes pa je tenis priljubljena igra tudi med delavsko mladino. Notranjost gradu me je zanimala tudi zaradi tega, ker so ljudje iz Trebeža govorili, kako bogato zbirko starega orožja in lovskih trofej hrani takratni generalni direktor Kranjske industrijske družbe — Carl Noot. Ljudje so pripovedovali tudi o drugih znamenitostih, za katere pa se kot otrok

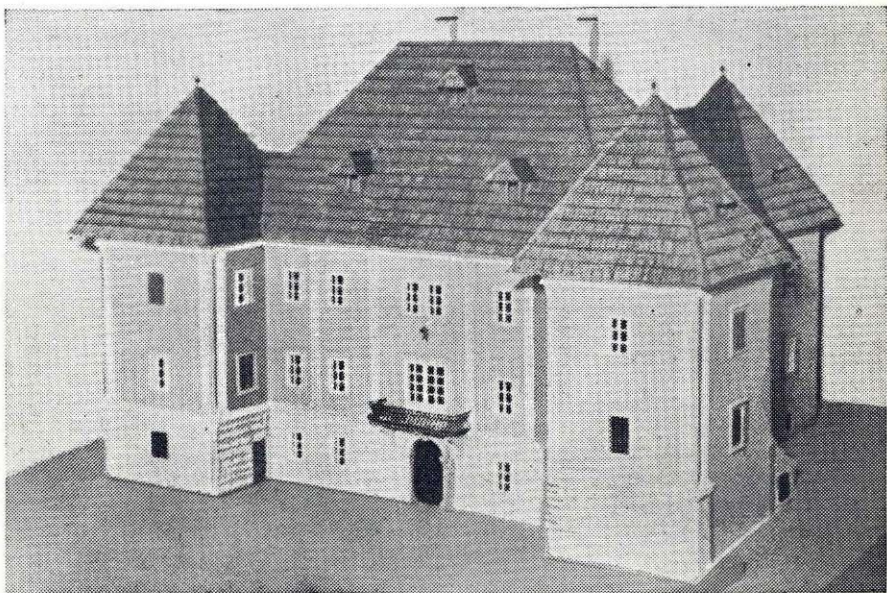
nisem zanimal. Tistega dne pa sem razmišljal o tem, kam so prešle vse te stvari in kako lepo bi bilo, če bi lahko spet zbrali vse te zgodovinske predmete in jih izročili tehniškemu muzeju pri Stalni razstavi. Spomnil sem se tudi ogromnih koštanjev, ki so se še pred leti košatili okoli fužinskega gradu, potem še stavbe, v kateri je bila včasih pošta; tja sem nosil v otroških letih tudi pisma.

Še preden sem se v mislih sprehodil po Trebežu, kakršnega sem poznal iz mladih let, sem že našel muzealca Ravnika in Torkarja. Vođič do njih je bil prijeten vonj iz Torkarjeve pipe, Ravnika pa sem zagledal z beležnico v roki, — to je pomenilo, da je vse popisal, kar bi prišlo v poštrev za tehniški muzej. Iz njunega razgovora sem sklepal, da bi najraje vse otela pozabi, kajti zanamci si bodo le težko zamišljali stari fužinski grad na Javorniku. Radovedno sem vprašal: »Kaj sta že našla?«

»No, kar tale eksponat si ogledj,« mi z zadovoljstvom reče Torkar. In res. To je lepa peč iz litega železa iz Zoisovih časov. Torkar mi je tudi povedal, da so tovrstne peči vlivali v Bohinjski livarni, še prej pa v Dvoru pri Žužemberku. Torkar in Ravnik sta mi pokazala zanimiv strop, poleg njega še okovje, vrata in plinske svetilke, ki pa so bile že predelane v električne. Pokazala sta mi tudi bidermayerske tapete in parket in nisem se mogel načuditi, kaj vse je znal v tistih časih mojster napraviti za gospodo. Parketne deščice so bile šesterokotne in kvadratne oblike in izredno dobro ohranjene. Po ogledu sob in stopnišča smo se na mojo prošnjo odpravili še na podstrežje. Tu me je čakalo novo presenečenje. Videl sem posebne vrste strešno konstrukcijo, kakršne do danes še nisem imel priliko videti. Nekdo izmed nas je vprašal, če bodo strešnike še kje uporabili, toda stanovalec tov. Dolenc, ki nas je tudi spremljal na podstrežje, nam je povedal, da to ni strešna opeka, pač pa škodljive — lesene deščice, s katerimi so stari ljudje prekrivali strehe takratni gospodki.

Ko smo si ogledali notranje prostore v gradu, smo se ustavili še pri vhodu v grad. Zanimala nas je njegova čelna stran, ki jo krasi posebna oblika železne ograje na balkonu. Stanovalci so nas vprašali, če se bo res treba izseliti iz gradu in ali res ni mogoče, da bi fužinski grad na Javorniku ostal tak, kakršen je, kljub hitremu razvoju valjarne. Tega mnenja je bil tudi Torkarjev France, ko je dejal: »Mej duš, če bi imeli sredstva, bi grad v celoti prestavili v bližino Ruardove graščine na Stari Savi.« Torkarja sem potolažil s tem, da sem ga opozoril na Dolinškovo maketo fužinskega gradu, ki je res mojstrsko izdelana v merilu 1:50. Maketa bo razstavljena v tehniškem muzeju, ki bo odprt ob priliki, ko bomo na svečan način praznovali 90-letnico obstoja našega podjetja.

Ko smo si dobro ogledali notranjost gradu, smo se ustavili še pri delavcih, ki so kopali in nakladali material na kamione. Predelavca in delavce smo opozorili na morebitne najdbe (žlindra, surovo železo, feromangan itd.), da o tem ob-



Edini spomin poznejšim rodovom na fužinski grad bo ohranila maketa, ki jo je mojstrsko izdelal naš sodelavec tovariš Marjan Dolinšek

vestijo Stalno razstavo, telefon številka 214 ali 422. Slehera takšna najdba bo pomenila tehniškemu muzeju pri naši Stalni razstavi veliko ter bo obogatila že itak dragoceno in bogato zupuščino železarstva. Govorili smo tudi o majhnem, 36 čevljev visokem plavžu na oglje. O tem plavžu ni več sledov, vendar so domačini in tujci imeli o njem veliko povedati. Tujec, ki je prišel z Bleda preko Poljan na Kočno, je že od daleč videl dim, ki se je kadil iz plavža, le-ta pa mu je bil tudi kažipot na Javornik. Danes je na Javorniku vse drugače. Iz visokih dimnikov valjarne se še vedno kadi, železarskemu Javorniku pa daje to posebno obeležje. Ob modernizaciji in razširjenju valjarne se mora umikati staro novemu. Prizanešeno ni bilo niti potoku Javornik, ki je stoletja poganjal vodna kolesa fužin in so mu pred leti spremenili strugo.

Od starega Trebeža kmalu ne bo ostalo ničesar več, razen dveh ali treh stanovanjskih hišic, ki imajo še vedno ohranjen železarski znak — dva navskrižna kladiva. Na teritoriju tovarne je še ena stanovanjska stavba, kjer je trenutno nastanjena tudi gasilska straža. V tej stavbi so v nekdanjih časih fužinarji in knapi ter plavžarji kupovali živež. Tu je bila Kašta.

Ravnik in Torkar sta bila namenjena na avtobus, vendar nam je še ostalo nekaj časa za razgovor o zgodovini železarstva na Javorniku ter o nastanku fužinarskega gradu. Bili smo enotnega mnenja, da je Trebežu in fužinarskem gradu bilo sojeno že takrat, ko so začeli graditi valjarne, ki so nadomestile plavž in ostale stare kovačije.

V zadnjem desetletju preteklega stoletja je na nekdanjem pogozdenem pašniku na levem bregu hudournika Urove nastala nova jeklarska industrija — današnja Železarna. Na Jesenicah, kjer je bila martinarna, predelovalni in vzdrževalni obrati, se je pokazalo, da bi v primeru nadaljnjega širjenja obratov prišlo do motenj zaradi pomanjkanja vodne energije, ki jo nudi reka Sava. Vodstvo takratne KID se je prav zaradi tega odločilo, da uporabi prostor na Javorniku, ki je bil blizu železniške proge Ljubljana—Trbiž. Proga je bila dograjena v letu 1870. Valjarne na Javorniku naj bi po takratnem načrtu dobivale vodno energijo iz potoka Javornik, ki ima močan padec in zbirališče v Javorniškem rovtu.

Proti koncu 1899. leta in nato pozneje v letu 1900 so začeli z gradnjo bodočih valjarn, v neposredni bližini gradu in plavža, ki je takrat še vedno obratoval. Z Jesenic so na

Javornik preselili težko progo, njej je sledila valjarna pločevine, nato pa še srednja in lahka proga. Težka proga je obratovala na Javorniku do leta 1912, nakar so jo z valjavci vred preselili v Škedenj pri Trstu, kjer je KID imela svojo obmorsko industrijo.

Valjarne na Javorniku so dobivale ingote za valjanje z Jesenic — Bralcem »Železarja«, ki se zanimajo za razvoj železarstva pri nas, naj povem, da so ingote prevažali z Jesenic na Javornik z volovsko vprego. Takšen prevoz je bil zelo počasen, pa tudi nevaren. Vendar druge pomoči ni bilo, ker železniške zveze med tovarno na Jesenicah in Javorniku takrat še ni bilo.

V zgodovinskem arhivu pri našem podjetju je še vedno ohranjen dokument o izgotovitvi in dograditvi valjarn na Javorniku. 30. januarja 1906 je takratni generalni ravnatelj Carl Lukman v posebnem pismu oziroma poročilu poročal delničarjem, da so dela pri gradnji valjarne zaključena, vzpostavljena pa je bila tudi električna železniška proga med Jesenicami in Javornikom. Takoj v začetku niso imeli na razpolago električnega stroja, zato so si pomagali z bencinskim motorjem. Kmalu zatem so področje valjarn ločili z ograjo od stalnega Javornika in Trebeža. Bivši lastniki KID seveda niso imeli v načrtu tako velike razširitve tovarne, kakor se je zgodilo po drugi svetovni vojni.

Po osvoboditvi, ko je tovarna postala last splošnega ljudskega premoženja, so začeli misliti na razširitev objektov poleg Jesenic tudi na Javorniku. Komaj 4 leta po zmagi nad okupatorjem je že bila tu velika delovna zmaga. Nekdanji Nootov vrt je skoraj čez noč spremenil svojo podobo. Na tem prostoru stoji valjarna 2400, plinski generatorji in trafo-postaja. Tako se je začelo uresničevati pravilo: staro se umika novemu.

Težko je porušiti tisto, kar nas spominja na preteklost naših prednikov, čeprav je bilo namenjeno tujim gospodarjem. Tako kot novo, je bilo tudi staro napravljeno ob težkih delovnih pogojih in z delovnimi rokami takratnih delavcev z Javornika. Zato je treba oboje, toda vsa-

ko na svoj način, ceniti. Zadnji kulturni spomenik — fužinski grad na Javorniku — je odslužil svojemu namenu po 328 letih.

Fužinski grad na Javorniku je zgradila družina italijanskega rodu Pasarelli (Javorniški gospodje okr. leta 1630), kot omenja domači zgodovinar Vajkard Valvazor 1689. leta. V zgodovini, ki jo je napisal pod imenom »Die Ehre des Herzogtums Krain« omenja fužine Javornik in lastnike. Upodobil je Javornik, kakršen je bil tedaj s fužinskim gradom, ki pa je po zunanosti drugačen od sedanjega, preden so ga začeli podirati. Za tiste čase omenja lastnika Javornika Johanna Ferdinanda von Jauerburga in lastnika rudnika Johanna von Mayerhoferja. O gradu samem Valvazor le malo pove, o kraju Javornik (Jauerburg, Javorneca, Javorneza) pa govori le na splošno.

Blizu fužinskega gradu je v času Valvazorja vodila rudarska pot proti Karavankam, kjer so bila rudna bogastva in tihopatski prehod prek Medjega dola. Valvazor omenja krvave borbe med mitničarji in tihotapci, ki so tihotapili sol, tobak, vino in med na Koroško in obratno. Na Javorniku je bila mitnica, kjer so od uvoženega blaga jemali veliko mitnino, zato so se mitnice najraje že od daleč izognili.

Fužinski grad, v katerem so prvotno stanovali javorniški gospodje, je leta 1722 prešel v posest Marije pl. Moschkon. V njeni posesti ni bil dolgo, kajti prodala ga je leta 1752 baronu Michel-Angelu Zoisu von Edelstein. Baron Zoisi je z nakupom 2 kladiv in malega plavža pridobil še grad, ki je ostal v posesti Zoisov več kot eno stoletje. Po smrti M. A. Zoisa, fužinarja iz Bohinja in Radovne, je prešlo celotno imetje z gradom vred v last sinu Žigi Zoisu, slovenskemu kulturnemu mecenu. Za časa njegovega življenja je bilo v grad povabljenih veliko odličnih osebnosti, od umetnikov vseh vrst do znanstvenikov. Nekateri podatki kažejo, da so Zoisa obiskovali celo Švedi, ki so se zanimali z razvoj železarstva v Avstroogrske, predvsem pa na Kranjskem. Pri proučevanju rudnega bogastva v Karavankah in Julijskih Alpah se je večkrat v gradu zadrževal znameniti učenjak francoskega rodu — Baltazar Hacquet.

Le-ta je napisal knjige, ki jih hrani tudi Stalna razstava v našem podjetju »Oryctographia Carniolica« — Kranjski krajepis. Hacquet je bil Zoisov svetovalec. Le-ta ni bil samo mineralog in petrograf, temveč tudi botanik, kemik, zdravnik in anatom. Razmere na Javorniku so mu bile dobro znane in jih je omenjal v svojih knjigah.

Po smrti Žige Zoisa je pripadla javorniška posest nečaku Carlu, ker Žiga ni imel potomcev. Zoisovi dediči so bili soustanovitelji KID. Zato je razumljivo, da so ostali dlje časa v gradu. Nad izredno lepo klepanimi vrati gradu na Javorniku je vpisana letnica 1838. Tega leta so po vsej verjetnosti Zoisovi dediči grad obnovili in olepšali. Po smrti fužinarke Serafine Zoisi, Žene Carla, je ostalo devet otrok, ki so v brezdelju in zabavi preživljali v javorniškem gradu. Marsikatera kočija se je ustavila pred gradom, saj so se vse Zoisove baronice poročile z odličnimi vrstniki.

KID je imela v gradu rezervirane sobe za seje upravnega odbora. V poznejših letih, ko se je uprava KID preselila iz Ljubljane na Jesenice, se je v fužinski grad na Javorniku preselil tudi takratni generalni ravnatelj Karl Luckmann. Le-ta se je pozneje preselil na Savo. Za Luckmannom sta se v gradu nastanila generalni direktor Carl Noot in dolgoletni blagajnik javorniških valjarn Alois Rizzolli. Prav tako kot pod Zoisi je KID tudi sedaj skrbela, da je bilo življenje v gradu udobno in prijetno. Precejšnjo skrb so posvetili parku in grajskemu vrtu, ki ga je urejeval poseben vrtnarski mojster s celo kopico pomočnikov. Vrt je bil lepo urejen, tam pa je bilo veliko najrazličnejših rastlin iz domačih in tujih krajev.

Po osvoboditvi so v gradu dobile stanovanja delavske družine. Po trinajstih letih je spet nastala sprememba. Prišel je čas, ko so morali poslednji stanovalci zapustiti fužinski grad, čeprav neradi zaradi obsežnosti in udobnosti. — Preselili so se v nova stanovanja, ki so bila zgrajena na Koroški Beli.

(Dalje prihodnjič)



Naša slika kaže skupino ljudi iz taborišča Ivanjica. Med njimi so tudi Jeseničani. Če jih poznate, nam sporočite njihova imena.

Foto: Andrej Prešern iz Gorij

Ponatis slike ni dovoljen

Tine Noč, Javornik I.

Spomini

NA IVANJICO

V zadnjih januarskih dneh je minilo 18 let, odkar so predvojne jugoslovanske oblasti aretirale številne napredno misleče ljudi. Posebne »pozornosti« so bili deležni napredni delavci iz industrijskih krajev. Zaradi tega je bilo v Ivanjici precej delavcev iz jeseniške železarne. Med zaporniki je bil tudi tov. Noč Tine z Javornika. Ob obletnici odhoda v Ivanjico smo ga naprosili, naj za naš list napiše nekaj spominov iz zloglasnega taborišča Ivanjice. Tov. Noč se je prošnji rad odzval in takole opisal svoje spomine:

V dneh od 19. do 22. januarja 1941 smo dobivali pozive za tako imenovane »orožne vaje«. Za kakšne orožne vaje gre, smo si bili takoj na jasnem, kajti pozive so dobivali samo funkcionarji in glavni zaupniki organizacije SMRJ. Na pot smo se odpeljali 23. januarja leta 1941. Na železniški postaji je bilo zbranih več sto ljudi, ki so nam mahali v pozdrav, nosili s seboj napise s protirežimskimi gesli in vzklikali proti takratnim oblastnikom. Seveda je bilo vse skupaj dobro organizirano in se je delavstvo zbiralo na vseh železniških postajah tja do Ljubljane ter nas pozdravljalo. Posebno lep sprejem smo doživeli v Ljubljani. Na železniški postaji se je zbrala ogromna množica ljudi, seveda pa tudi dosti policijskih agentov. Očitno so se bali še večjega navala množice, zato so poskrbeli, da je vlak imel le kratek postanek in nato odpeljal proti Zagrebu. Obveščevalna služba je bila dobra in ljudje so naš odhod v internacijo spremljali tudi v južnih krajih naše države. V Beogradu smo kratki postanek izkoristili za kolektivni obisk kina, kjer so predvajali film »Prodor Maginotove linije«. Naša obveščevalna služba je poskrbela, da smo pravočasno dobili vstopnice za kino predstavo, namestili pa smo se na balkonu. Naš prihod v dvorano je množica pozdravila z neprestanim vzklikanjem, manifestacija pa je dosegla svoj višek takrat, ko se je na platnu prikazala Leninova slika. Seveda pri drugi predstavi Leninove slike ni bilo več na platnu.

Ponoči so nas natrpali v živinske železniške vagone in svojo pot smo nadaljevali proti Ivanjici. Ko smo dospeli na cilj, so nas prevzeli žandarji in nas odpeljali v Medjurečje, kjer so nas razdelili v barake (Slovence, Bosance in Makedonce). Po prihodu v Ivanjico so nam dejali, da bomo delali na cesti. Preoblekli so nas v stare vojaške obleke, mi pa smo izkoristili priliko, da se med seboj nekoliko поблиže seznamimo. Med zaporniki je bilo 30 komunistov, zato smo kaj hitro organizirali partijsko celico, za sekretarja pa smo izvolili tov. Badenovića, učitelja, po narodnosti Makedonca. Odločili smo se za to, da organiziramo kolektivno življenje v taboru. Takoj smo oddali vse pakete in denar v kolektivno uporabo. Vendar pa je bilo nekaj takih, ki se niso strinjali s kolektivnim življenjem. Ni bilo treba dolgo čakati in že smo imeli pevske zbor. Pevovodja je bil tov. ing. Gerl — človek,

V prihodnji številki Železarja bomo obširneje poročali o

**III. mednarodnih
metalurških
zimsko-športnih igr**

NIKOLI NE BOMO POZABILI !

ki je bil že 6 let v Mitrovici. Skrbeli smo, da v taborišču ni manjkalo pevskih koncertov in odrskih prireditev. Naš program so v glavnem izpolnjevale napredne delavske pesmi in recitacije. Sklenili smo tudi, da nobeden od žandarjev ne sme v barake, uprli smo se slehernemu delu. Izvršili smo samo tiste naloge, ki so nam bile v korist. Odločno smo nasprotovali terorju. Člani Partije, ki smo bili v tistem času zaprti v Ivanjici, smo se redno sestajali na partijskih sestankih in pri študiju, o delu, ki smo ga opravili, pa smo podajali ustrezna poročila. Ker nismo hoteli delati in izpolnjevati ukazov, smo imeli dovolj časa na razpolago, da smo lahko skrbeli za kulturni in politični dvig vseh nas, ki smo bili zaprti v Ivanjici. V naši sredi smo imeli tudi znanega slovenskega književnika Miška Kranjca. Če se ne motim, je ravno v tistem času pisal svojo knjigo »Dobri ljudje«. Pisal je vse noči. Drugače je bil dober tovariš za slehernega izmed nas. Kljub temu, da smo bili zaprti, smo bili v tesnih stikih s prebivalci okoliških vasi in tudi tam smo pripravljali pot socializmu. V Ivanjici so bili takrat zaprti ljudje raznih poklicev — advokati, zdravniki itd., med njimi je bil tudi dr. Štempihar.

Ker nismo bili zadovoljni s hrano, smo organizirali kratko stavko. Zmaga je bila seveda na naši strani, saj smo dobivali odslej boljšo hrano. V žandarmerijskem štabu je bil tudi upokojeni žandarmerijski kapetan Petelin iz Ljubljane. Le-ta se je kot Slovenec v Ivanjici zelo slabo izkazal. Lahko trdim, da je bila Ivanjica za slehernega izmed nas prava komunistična šola. V stalni borbi z žandarji in policijskimi agenti smo pridobili precej v organizacijskem pogledu, poleg tega se nam je nudila sijajna prilika, da se med seboj spoznamo komunisti iz predvojnih let in to iz raznih krajev naše države.

Končno je le prišel mesec marec. Za predsednika vlade so postavili Simovića, mi pa smo bili izpuščeni. Na povratku smo se ustavili v Beogradu in poiskali tov. Pičnika, znanega političnega delavca iz predvojnih let. V Zagrebu so nam bili stalno za petami policijski agenti, tako da nam je bilo svobodno gibanje skoraj onemogočeno. Na Jesenicah so nas pristrčno sprejeli, pri »Lasanu« v gostilni pa je bila organizirana majhna slovesnost. Na naše veliko začudenje smo tam videli celo policaja Jesiha, ki se ga napredni ljudje Jesenic in Javornika prav gotovo dobro spominjajo. Naše partijsko življenje se je nadaljevalo, komunisti, ki smo bili zaprti v Ivanjici, smo se kmalu zatem zbrali na Slov. Javorniku pri Perku, kjer smo na partijskem sestanku prevzeli v roke naloge.

To so v glavnem moji spomini na Ivanjico. Ker je od tistih časov preteklo 18 let, se tega ali onega dogodka le medlo spominjam in zato moji spomini niso popolni. Povem naj samo to, da je bilo v naši sredi mnogo tovarišev, ki so pozneje darovali svoja življenja za osvoboditev. Ne pretiravam, če trdim, da je le njihovi revolucionarnosti v marsičem pripomoglo revolucionarno delo v taborišču Ivanjica, kljub najtežjim pogojem.

Minilo je 15 let, odkar so Nemci zahrbtno napadli partizane-obveščevalce, okrožnega obveščevalnega centra »Bogatin« na Jesenicah. Ob tem napadu sta padla dva partizana-obveščevalca, tovariša Pavel Gmajnar in Marjan Šnajdar. Eden od udeležencev te akcije je za naš list napisal kratek spominski članek in takole opisuje razvoj dogodkov:

Bilo je v januarju leta 1944. Nekega dne proti večeru je patrolja opazila v neposredni bližini našega taborišča, nemškega letalskega podoficirja Fricka Koraka. Spoznali smo ga, kajti že prej je prosil, da ga sprejmemo v naše vrste. To željo nam je sporočil preko svoje žene, ki je bila tudi aktivna v našem pokretu. Nemec Korak je tistega dne izkoristil letalski alarm in pobegnil v hosto. Po daljšem tavanju in iskanju, je po naključju prispel v neposredno bližino našega taborišča. V prijetno zgrajenem bunkerju smo se takrat nahajali: Živan, Petko, Gabrin, Peter, Pavel, Marjan in jaz. Nemškega podoficirja smo nato obdržali v taborišču teden dni, nato pa smo se odločili, da ga v spremstvu kurirja pošljemo na Koroško, kjer bi po našem mnenju lahko koristil tamošnjim partizanom. Dober teden dni po njegovem odhodu na Koroško pa smo že zvedeli, da je bil Korak na Koroškem ujet. To novico nam je dne 2. 2. 1944 povedal tov. Petko, ki se je vrnil iz doline. Ujetega letalskega podoficirja so Nemci pripeljali na Jesenice z namenom, da jim pokaže skrivališče partizanov. Odločili smo se za takojšen umik in začeli s pripravami. Toda časa za umik ni bilo več. Kakor bi trenil so se Nemci znašli pred taboriščem. V trenutku smo zgrabili za orožje, kljub temu, da na obrambo nismo mogli računati. Pri tem je nastal ropot, ki je opozoril Nemce, da njihova namera ni uspela. Nameravali so nas obkoliti in žive pripeljati na Jesenice. Zaropotalo je iz številnih brzostrelk, njihove krogle pa so udarjale v zadnjo stran bunkerja. Umaknili smo se proti potoku, toda žal nismo vedeli, da so Nemci postavili na drugi strani potoka zasedo. Nemška zaseda je namreč namenoma izpustila tov. Petka v taborišče in prav to nas je premotilo, da smo se umikali proti sovražnikovi zasedi. Komaj je tov. Petko dosegel greben nad potokom in si poiskal zaklon, je bil že ranjen na obe roki. Bogo in Živan sta se umikala pod najtežjimi pogoji. Kljub temu pa jima je uspelo, da sta le prišla do zaklona, kjer se jima je pridružil še Stražar Peter. Šele sedaj jima je povedal Živan, da je ranjen. Morali bi ga obvezati, toda ni bilo časa. Kmalu za tem je streljanje ponehalo in dve močni eksploziji sta nas opozorili, da so Nemci uničili naše taborišče.

Naslednji dan smo zvedeli za žalostno usodo dveh tovarišev. Kurirja Marjana, ki je bil ranjen, je gestapovec Druschke milostno ustrelil, medtem ko je Pavel, obležal ranjen v vodi — bil je mrtev. Po poročilih, ki smo jih kmalu za tem prejeli so Nemci hajko dobro in skrbno pripravili. Seveda je svoj delež prispeval tudi izdajalec Fritz Korak, za katerega smo že omenili, da je bil teden dni v naši postojanki. Od skupine partizanov-obveščevalcev, ki je bila zahrbtno napadena od Nemcev, sva ostala le še jaz in Živan, vsi ostali člani te skupine pa so med narodno-osvobodilno vojno padli.

Bogo



BESEDA MLADIH ŽELEZARJEV

Delež jeseniške mladine v stanovanjski skupnosti

Večkrat je bilo že postavljeno vprašanje, ali imamo mladino, ki bi hotela sodelovati v stanovanjski skupnosti. Doslej še ni bilo konkretnega predloga med našo mladino, zato mladi ljudje sami vprašujejo, kako je s to zadevo.

V okviru stanovanjske skupnosti, ki je bila ustanovljena v lanskem letu, so že začeli z delom pionirski hišni sveti. Naloga pionirskih hišnih svetov je, da poučijo najmlajše sostanovalce, kaj je prav in kaj ne. Tako so na eni izmed sej pionirskega hišnega sveta pionirji sklenili, da si bodo poiskali primeren prostor, kjer se bodo sestajali, na pomlad pa mislijo zgraditi peskovnik in klopi za hišo in druge stvari, ki jih ni malo. To pomeni, da se pionirji zelo zanimajo za delo svojega hišnega sveta. Vsekakor je to lepa poteza iniciativnih odborov stanovanjske skupnosti ob sodelovanju množičnih organizacij in društev. Kaj pa mladina — mladi graditelji naše bodočnosti? Ali smo nanje res pozabili? Morali bi vedeti, da bi tudi naša mladina lahko marsikaj prispevala k nadaljnjemu razvoju stanovanjske skupnosti. Kazalo bi ustanoviti mladinske hišne svete ali krožke. Zahteve le-teh niso velike. Dodeliti bi jim morali kakšno sobo na Plavžu, kjer bi se sestajali in pogovorili o različnih problemih. Novih prebivalcev je na Plavžu vedno več, med njimi pa je veliko mladih ljudi. Mladinski hišni sveti bi morali delati složno z mladinsko organizacijo in tako bi ubili dve muhi na en mah. Prvič bi utrdili mladinsko organizacijo v tem delu mesta Jesenic, drugič pa bi povečali številčno stanje organizirane mladine v mladinski organizaciji s tem, da bi vključili v mladinsko organizacijo tudi tiste mladince in mladinke, ki so še neorganizirani. To bi bila hvaležna naloga mladinskih hišnih svetov na eni strani in mladinske organizacije terena Plavž na drugi strani. Na Plavžu bi lahko ustanovili likovni in filmski krožek ter krožek za urejanje javnih nasadov. V likovnem krožku bi se udeleževali vsi tisti mladinci, ki imajo veselje do risanja ali slikanja. Merodajni forumi naj bi jim oskerbeli primeren prostor, kjer bi lahko ustvarjali.

Delo filmskega krožka bi potekalo tako, da bi člani tega krožka dajali predloge in svetovali upravi kinopodjetja na Jesenicah, kakšne filme naj naroča za našo mladino. Na tem mestu naj poudarim, da si želimo filmov z dobro vzgojno vsebino. Dosti je problemov, ki se tičejo vzgoje naše mladine, zna-

no pa je tudi, da ta ali oni film kvarno vpliva na mlade ljudi, saj v zadnjem času zelo pogosto slišimo govorice o mladinskem kriminalu na Jesenicah. V bodoče bo moralo tudi naše kinopodjetje posvečati več pozornosti izbiri filma, kajti ni prav, da se na matinejah včasih predvajajo isti filmi kot v večernih urah za odrasle in so za mladino neprimerni. Kinopodjetje vidi le finančni efekt, medtem ko premalo skrbi za to, kakšne so lahko posledice slabega filma pri mladih ljudeh.

Naloga tretjega krožka je razumljiva. Člani tega krožka bi skrbeli za stalno vzdrževanje in urejanje javnih nasadov ter za čistočo okoli stanovanjskih hiš.

Takšni mladinski krožki v drugih krajih naše republike niso nobena novost. Mladinski krožki, ki so v Velenju ustanovljeni pri stanovanjski skupnosti, se ponasajo z lepimi uspehi.

Jeseniška mladina upravičeno pričakuje, da ne bo ostalo samo pri besedah in da se bodo pri stanovanjski skupnosti mladinski krožki res ustanovili. Mladina bo s svojim delom v teh krožkih dokazala, da ni na zadnjem mestu, pač pa vedno med prvimi, kjer je to potrebno.

-nr-

Foto: Jaka Čop



DELAVSKI MLADINI!

Mladina širom naše domovine je z navdušenjem sprejela obveznost VI. kongresa LMJ in zaupanje tov. Tita, da sodeluje pri gradnji ceste »Bratstva in enotnosti« od Ljubljane do Gevgelije.

V lanskem letu smo imeli v naši ožji domovini prvič tudi zvezno mladinsko delovno akcijo. Iz vseh naših ljudskih republik je sodelovala mladina pri gradnji avtne ceste na odseku Ljubljana—Zagreb v dolžini 80 km.

Razumljivo je, da mladina iz našega gorenjskega kota ne sme zaostajati za mladino iz ostalih krajev. Mlade ljudi železarskih Jesenic vabimo k sodelovanju pri gradnji avtne ceste na področju Paračin—Niš. Pri tem delu bomo Jeseničani prvič sodelovali s samostojno mladinsko delovno brigado.

Pogoji za brigadirje so naslednji:

1. Delovni čas — 6-ur dnevno.
2. Delovna obleka in čevlji.
3. Organizirani bodo najrazličnejši tečaji (traktorski, avto-moto, fotoamaterski, kinooperaterski itd.).
4. Televizijski in radijski sprejemniki bodo nameščeni v vseh centrih oziroma naseljih mladinskih delovnih brigad.

Življenje v mladinski delovni brigadi vas bo navdušilo, saj boste spoznali kraje drugih bratskih republik, imeli boste priliko spoznati jugoslovansko mladino, kakor tudi napredno in delavsko mladino iz drugih držav.

Mladi Jeseničani! Prijavite se v polnem številu k sodelovanju v jeseniški mladinski delovni brigadi. Prijavite se lahko na tovarniškem komiteju LMS Železarne Jesenice — telefon št. 218.

Status jeseniških strokovnih šol je končno rešen

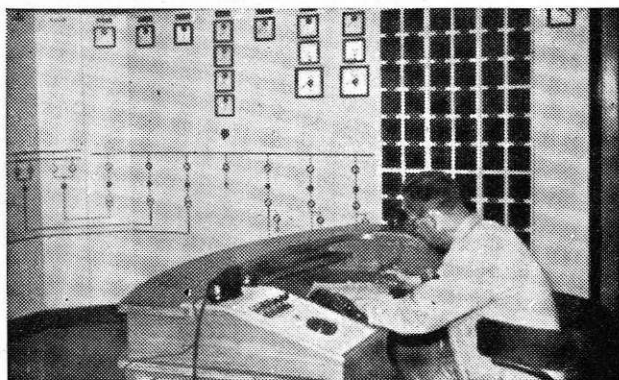
Na Jesenicah obstojajo strokovne šole kakor Metalurška industrijska šola, Mojstrska šola in Tehnična srednja šola, ki vzgajajo kvalificiran in visoko kvalificiran kader ter srednji strokovni kader. Vse šole so pokazale v dobi svojega delovanja pozitivne uspehe in priznane visoko raven. Kljub temu, da so delovale šole vzorno, uradno njih ustanoviteljstvo, njih status in bodoče delovanje še do nedavnega ni bilo rešeno. Da se razčistijo razna nejasna vprašanja v zvezi s strokovnim šolstvom na Jesenicah, je bilo 6. februarja na Jesenicah posvetovanje, ki so se ga udeležili tov. Ludvik Gabrovšek, sekretar Republiškega Sveta za šolstvo; tov. Oton Vildman, načelnik Republiškega sveta za šolstvo; tov. Vinko Hafner, predsednik OLO Kranj; tov. Jože Varl, načelnik Sveta za šolstvo OLO Kranj; tov. Vilko Kus, okrajni inšpektor za strokovno šolstvo; predstavnik ObLO Jesenice; predstavniki Železarne Jesenice in predstavniki jeseniških strokovnih šol. Govorili so o statusu in ustanoviteljstvu posameznih šol ter o formiranju Metalurškega šolskega centra, ki naj bi združeval vse že obstoječe strokovne šole na Jesenicah, ki vzgajajo strokovni kader za jeseniško železarno in tudi za ostala podjetja. Na osnovi bogate razprave so sprejeli naslednje sklepe:

Ustanovi naj se redna Srednja tehnična šola, katere ustanovitelj naj bo Okrajni ljudski odbor Kranj. Okrajni ljudski odbor naj izda ustrezno odločbo in vse druge predpise, ki so v skladu s to ustanovitvijo. Izvede naj se tudi odcepitev te šole od Srednje tehnične šole v Ljubljani.

Delavski svet Železarne Jesenice naj ponovno potrdi sklep o ustanovitvi Metalurške industrijske šole, katerega je že prvotno sprejel na zasedanju DS dne 20. septembra 1958. Metalurški industrijski šoli naj se priključi še šola za VK delavce (sedanja Mojstrska šola) kot višja stopnja te šole.

Delovno mesto na trafo postaji

Foto: Torkar



Dom učencev (sedaj Internat MIŠ) ostane še v bodoče zavod s samostojnim financiranjem, katerega ustanovitelj je Okrajni ljudski odbor Kranj.

Poleg tega so predlagali, naj se Svet za šolstvo OLO Kranj zanima pri Republiškem svetu za zakonodajo, koliko obstoji možnosti enotnega šolskega odbora za obe dve šoli. Pristojni okrajni organ in vodstvo podjetja v sodelovanju s šolskim odborom, se dogovorita glede sistematizacije predvidenih učnih mest ter razpišeta prosta učna mesta. Okrajni ljudski odbor in Železarna Jesenice uredita status šol do dne 31. marca 1959. Za tiste učne kadre, ki nimajo stanovanj, se bodo zagotovila stanovanja do konca leta.

Glavni direktor Železarne Jesenice, inž. Matevž Hafner je kot zastopnik Železarne Jesenice pokazal na posvetu polno zanimanje za bodoče delovanje navedenih jeseniških šol in ni več dvoma v njihov nadaljnji obstoj, kar je bilo doslej dostikrat dvomljivo.

VEDNO VEČ MLADIH V ZVEZI KOMUNISTOV

Že nekaj let ugotavljamo, da smo sprejemanju mladih ljudi v članstvo Zveze komunistov posvečali premalo pozornosti in ga celo zanemarjali. Tako je zelo pogosto ostala neizpolnjena želja mladih delavcev in delavk, da bi postali člani Zveze komunistov.

V zadnjem času pa je zadeva glede sprejema mladih ljudi v Zvezo komunistov drugačna. Mladinska organizacija v naši tovarni si močno prizadeva, da bi ob vsestranskem in dobrem političnem delu usposobila čim več mladih ljudi in jih predlagala za sprejem v Zvezo komunistov. Kakor smo že uvodoma omenili, v prejšnjih letih nismo bili preveč naklonjeni sprejemanju mladih ljudi v Zvezo komunistov. Tu in tam so starejši člani ZK preveč ozko ocenjevali mladega človeka in se ozirali predvsem na njegovo preteklost. Mnjenja smo, da ima mlad delavec, ki vsestransko in aktivno sodeluje, bodisi v mladinski, kulturni ali športni organizaciji, vse pogoje, da postane dober član Zveze komunistov.

Tovarniški komite LMS je pred kratkim zastavil naslednja vprašanja mladim delavcem in delavkam v nekaterih obratih Železarne:

1. Ali si že član ZK?
2. Če še nisi, ali želiš postati član ZK?

Mladinski komite je prejel več zanimivih odgovorov, vsi mladinci pa so v svojih izjavah povedali, da spoštujejo in cenijo organizacijo ZK, predvsem pa spoštujejo delovne člane ZK in želijo, da bi v bližnji bodočnosti postali njim enaki.

V novem statutu ZKJ je določeno, da sprejem novega člana lahko predlagajo politične organizacije. Vsekakor je mladinska organizacija še posebej poklicana za to, da predlaga svoje najboljše za sprejem v Zvezo komunistov.

Zahvala pionirjev iz Kranja

Pionirji iz Osnovne šole Franceta Prešerna iz Kranja so našemu uredništvu poslali dopis naslednje vsebine, s prošnjo, da ga objavimo v »Železarju«:

Delavski svet jeseniške železarne smo naprosili, da bi nam nekdo iz železarne napisal nekaj o delavskem samoupravljanju. Kmalu nato smo prejeli zanimiv odgovor, v katerem nas je sekretar družbenega upravljanja, tov. Polak Milan, seznanil z razvojem železarstva na Gorenjskem, z zgodovino jeseniške železarne ter z delom organov delavskega upravljanja. Tako smo ugotovili, da delo teh organov v tovarni lepo napreduje in da Delavski svet vsestransko skrbi za razvoj podjetja.

Tov. Polaku Milanu se za njegov odgovor lepo zahvaljujemo, članom delovnega kolektiva jeseniške železarne pa želimo ob praznovanju 90. letnice obstoja podjetja mnogo delovnih zmag.

Za domovino — s Titom naprej!

Pionirji

Osnovne šole Franceta Prešerna
v Kranju

Na tej tabli je včasih pisalo, da je tod smrtno nevarno. Danes pa je ostala le še pločevina, rjasta, nečitljiva. Takih »varnostnih« zarjavelih napisov je po tovarni še mnogo. Kdo je odgovoren za to?

Foto: Mišo



Nove naloge PRED OBČINSKIM ODBOROM LJUDSKE TEHNIKE

Tehnika hiti doma in v svetu z naglimi koraki navzgor k visoko postavljenim ciljem. Geofizično leto je nakazalo pot k tesnemu sodelovanju najboljših znanstvenikov vseh narodov sveta. Ugotovitve ter uspehi, ki so jih znanstveniki dosegli v preteklem letu, nas zadolžujejo, da tudi mi približamo tehniko vsem delovnim ljudem in mladini. Pri tem naglem razvoju tudi mi ne smemo zaostajati.

Z našimi skromnimi sredstvi in pičlim znanjem sicer ne bomo prehitevali zvočnih in svetlobnih hitrosti, ne bomo spuščali medcelinskih raket in ne bomo izstreljevali novih zemeljskih in sončnih satelitov, naša naloga je, da približamo tehniko šolski, delavski in kmečki mladini. Mladino moramo navdušiti za vse zvrsti ljudske tehnike ter jo približati mladim delavcem in mladim članom kmečkih obdelovalnih zadrug. Ustvariti moramo najboljše pogoje za napredek fotografije med vsemi prebivalci občine, usposobiti moramo čim več modelarjev, jadralcev, padalcev in motornih pilotov, da bodo znali čuvati in braniti naše svobodno nebo. Motoroznanstvo moramo približati vsem delovnim ljudem in mladino seznaniti s cestno-prometnimi predpisi. Mladina se mora seznaniti z radiotelegrafijo in televizijo, mehanizirati in motorizirati moramo naše kmetijstvo in vsakdanje življenje, ako nočemo zaostati za drugimi.

Taka in podobna so bila poročila na nedavni skupščini občinskega odbora LT Jesenice. V sklopu Obč. odbora LT Jesenice skrbi za tehnično vzgojo delovnih ljudi in mladine troje avto-moto društev (Rateče, Jesenice, Žirovnica), dvoje kino-foto društev, aero klub, kajak-brodarski in radio klub. Vse te osnovne organizacije Obč. odbora LT Jesenice prirejajo predavanja, tečaje, seminarje, izlete in razstave, s katerimi seznanjajo našo mladino s sodobno tehniko. Mladina je navdušena za vse zvrsti tehnike, rada se vključuje v šolske krožke, ki delujejo na dveh otroških vrtcih, na šestih osnovnih šolah, petih osemletkah; škoda je le, da šolski krožki LT nikakor ne morejo zaživeti na jeseniški gimnaziji in še prav posebej nerazumljivo je dejstvo, da na naših strokovnih šolah (MIŠ, mojstrski in STŠ) ni razumevanja za načrtno tehnično vzgojo, kljub temu, da jo nova šolska reforma predpisuje in podpira. Prav iz teh strokovnih šol bi morala LT dobivati najboljše kadre za rast in napredek tehnike.

V preteklem letu je tehnična vzgoja v naši občini zabeležila lepe in vzpodbudne uspehe, ki so dali novega poleta in nove dobre volje vsem, ki so zadolženi za tehnično vzgojo v naši občini. Lahko smo ponosni na uspehe osemletke na Koroški Beli, modelarjev iz Martuljka, ki so bili najboljši med modelarji, pa tudi fotografi-amaterji na Javorniku in Jesenicah naglo napredujejo ob znatnem razumevanju starejših moj-

strov fotografije. Prebili smo led in začeli z delom v Kranjski gori, na Blejski Dobravi in v Žirovnici. Prav gotovo pa pri nas še ni vse tako, kot bi moralo biti, zato vabimo vse ljubitelje tehnike, da nam z dobro voljo pomagajo odstraniti težave in premostiti tisto, kar nam do sedaj še ni uspelo. Prepričani smo, da bomo s tako znatno pomočjo in velikim razumevanjem kot so nam ga nudili v preteklem letu Obč. svet za prosveto, Občinski sindikalni svet in Izvršni odbor sindikalne organizacije Železarne Jesenice, Akcijski odbor za tehnično vzgojo mladine, Društvo prijateljev mladine in tovarniški komite LMS ter organi delavskega samoupravljanja v železarni, Elektrarna Žirovnica in Elektrarna Moste, dosegli vse tiste cilje, ki jih pred nas postavlja socialistična skupnost. Denar in sredstva, ki smo jih namenili za tehnično vzgojo mladine in delovnih ljudi, je dobro naložen kapital, ki se bo nam kmalu stotero obrestoval.

Za moralno in materialno pomoč se bomo izkazali hvaležni že v prireditvah in tekmovanjih, ki jih bomo izvedli v počastnitev 40-letnice KPJ in SKOJ-a in 90-letnice naše železarne.

-čič

Novo delovno mesto v Predelovalnih obratih

Foto: Matevž Mikelj



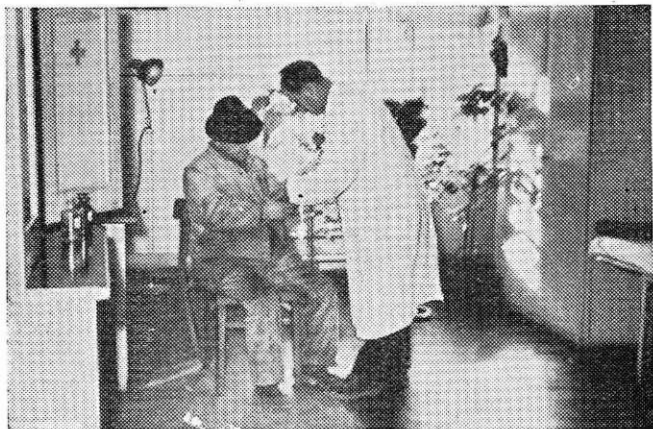
Rešilne postaje v Železarni nekdanj in danes

Kapitalistični gospodarji so v posameznih desetletjih investirali precej sredstev za tehnično izpopolnitev delovnega procesa, seveda po čistem gospodarskem računu večje rentabilnosti. Strojne naprave so morale biti polno izkoriščene in dobro vzdrževane. Za delovne pogoje tistih, ki so stregli tem napravam in strojem, ki so bili izpostavljeni zaradi pomanjkanja potrebne tehnične zaščite in individualnih zaščitnih sredstev različnim nevarnostim, pa je kapitalist skrbel samo na ta način, da je omogočil delavcu-poškodovancu ali bolniku najnujnejšo prvo pomoč in pozneje zdravniško oskrbo.

Kapitalist je torej preziral preventivo in omogočil delavcu le kurativo.

Začetki kurativne službe v našem podjetju (kolikor smo uspeli po pripovedovanju starejših delavcev in name-

Bolničar nudi prvo pomoč našemu sodelavcu iz valjarne Javornik



Rešilna postaja v Predelovalnih obratih

ščencev te podatke iztrgati pozabi, saj nimamo o tem nikakih dokumentarnih zapiskov) so precej skromni.

Najstarejša rešilna postaja je bila na Jesenicah ter je stala v stavbi podaljška sedanje generatorske lope. Prostor rešilne postaje je bil zelo skopo odmerjen, okrog 8 kvadratnih metrov. Ta rešilna postaja je stala nekako tam, kjer stoji danes dimnik SM peči št. 6. Pod isto streho je bila tudi kantina ter delovodska pisarna bivšega poveljnika gasilske čete, tov. Franca Poženela.

Zanimivost opreme te postaje je bila premična stenska postelja, kamor so polagali ponesrečence, in sicer je bila prislunjena ob steno. Na tej rešilni postaji so opravljali delo bolničarji — obratni invalidi. Med prvimi so znana imena tov. Lavsegar, Hlebanja in Žmitek. V tedaj obstoječih obratih so bile tudi rešilne omarice z najnujnejšim obvezilnim materialom, toda brez desinfekcijskih sredstev. Tako so morali bolničarji za vsak posamezen primer moledovati obratovodje za nakaznice za bencin, dočim joda, vodikovega prekisa in različnih mazil niso imeli. V hujših primerih so bolničarji klicali zdravnike bivše Bratovske skladnice, ki so določili prevoz ponesrečenca v staro bolnico, ali pa še dalje v Deželno bolnico v Ljubljani. Prenos ponesrečenca od mesta nezgode do rešilne postaje so opravili sodelavci ročno, ali pa je bil ponesrečenec prepeljan s starinskim vozičkom, ki je ohranjen še do danes. Pogosto se je zgodilo, da je ponesrečenec z vozičkom vred moral nadaljevati pot v Ljubljano v železniškem službenem vozu. V Ljubljani so ga nato prevzeli poklicni reševalci, dočim je voziček včasih romal po isti poti nazaj na Jesenice tudi nekaj dni.

V letu 1917 je ustanovil Karel Lukmann, uslužbenec tedanjega ekonomata, oddelek poklicnih gasilcev, ki so bili poleg svoje stroke večji tudi nudenju prve pomoči. Oni so prevzeli reševanje ponesrečenca ter oskrbo rešilnih postaj. V istem letu je podjetje sprejelo prvega poklicnega bolničarja, tov. Franca Sladiča, ki je že preje služboval na kirurgičnem oddelku ljubljanske bolnice. Skupno z zdravniki tedanje Bratovske skladnice je tov. Sladič organiziral tečaje za nudenje prve pomoči. Bolničarji so po upravni liniji spadali h gasilcem. Tedanji orodjar, tov. Sruk, je poučeval gasilce in bolničarje o rabi pulmotorja in drugih pripomočkov za oživljanje. Med najstarejše poklicne gasilce štejemo Franca Trampuža, Miha Pikona, Janka Zupana, tem pa so sledili Jože Čebašek, Albin Lipovec, Edo Mesojedec in drugi.

V starem gasilskem domu na Jesenicah, v prostoru, kamor se je preselila v letu 1933 prva rešilna postaja, je bila čevljarna. Tam sta tov. Hudovernik in Žontar popravljala stare čevlje in cikle. Po vselitvi v gasilski dom je bil prostor bivše čevljarne pregrajen z leseno steno, tako, da so bili v prvem prostoru bolničarji, v drugem pa poklicni gasilci. Zanimivo je, da je bila stenska premična postelja prvotne rešilne postaje prenešana tudi v novi prostor ter je še precej časa služila svojemu namenu.

Od prvih bolničarjev na tej rešilni postaji moramo omeniti tov. Tacarja, Dolinška in Hlebanjo.

Ker je bivša KID v letu 1936 in 1937 gradila visoko peč št. I, so tedanji inozemski strokovnjaki seznanili podjetje z nevarnostmi, ki pretijo pri delovnem procesu na plavžu. Poučevali so poklicne gasilce o načinu in postopku reševanja pri zastrupitvah z ogljikovim monoksidom. Rešilne postaje so bile izpopolnjene z aparati za oživljanje. Ker v neposredni bližini plavža ni bilo primerne prostora za reševanje ponesrečenca, so v začetku reševali kar v delovodski pisarni obrata plavž. Leta 1938 je bila zgrajena in odprta rešilna postaja ob neposredni bližini visoke peči, kjer je še danes in nosi številko III. Med prvimi bolničarji te rešilne postaje najdemo imena tov. Joža Betona, Viktorja Kiršnerja in nekega Smoleja. Vedno glasnejšim zahtevam delavcev po rešilnem avtomobilu je tedanji lastnik končno le ustregel in zato določil luksuzni osebni voz znamke »Ford«. Ta voz je bilo potrebno temeljito predelati, zato so ga poslali v predelavo v Medvode. Ker je bilo to neposredno pred drugo svetovno vojno, je avto »Ford« nemško zasedbo dočakal še v Medvodah. Tudi mesto Jesenice ni imelo tedaj rešilnega avtomobila, zato so Nemci brž izposlovali predelavo avtomobila, tako da je neki Maršner kot šofer prevzel rešilni voz, ki je v pretežni meri vozil na relaciji Jesenice—Golnik, kjer je bila v tem času splošna bolnica.

V času okupacije so imeli naši bolničarji priložnost zbirati in pošiljati obvezni material borcem NOV. V letu 1945 je prevzel poveljstvo tov. Janez Gorjanc. Ta je dosegel

ločitev gasilske in bolničarske službe, tako, da so se bolničarji osamosvojili in je bil organiziran oddelek zdravstveno tehnične zaščite dela. Pod gasilskim poveljnikom Mijovičem je v letu 1948 gasilska četa prevzela rešilni voz ter prevoz ponesrečencev in bolnikov za ves jeseniški okraj, saj drugega rešilnega voza ni bilo pri roki. Ker je v naslednjem letu podjetje izročilo rešilni voz znamke »Ford« mestu, je četa dobila nov rešilni voz znamke »Kapitän«. Vsakemu šoferju, vsi so bili poklicni gasilci, je bila dodeljena po ena spremljevalka-bolničarka, izurjena v nudenju prve pomoči.

Z dopravitvijo visoke peči št. I je bila potrebna gradnja silosov za koks in oglje v Hrenovici. Za tamkajšnje delavstvo je bilo nameščeno v eni izmed barak, blizu bivše tehtnice deputatnega premoga in drv, najosnovnejše gasilsko orodje in oprema za eno gasilsko desetino.

Ti gasilci so imeli tudi rešilno omarico s potrebnim obvezilnim materialom, ter lahko smatramo ta prostor kot predhodno v letu 1953 odprte nove rešilne postaje IV (v novih predelovalnih obratih).

Hkrati z obrati na Jesenicah je bila tudi za obrate na Javorniku ustanovljena prva rešilna postaja na mestu med debelo pločevino in lahko progo Javornika I., nekako v bližini nekdanje električne podpostaje. Tedanji nadzorniki električne razsvetljave so imeli rešilne omarice ter so nudili prvo pomoč. Na iniciativo tedanjega obratnega zdravnika, dr. Viljema Schwaba, je bila organizirana služba bolničarjev, med katerimi že zasledimo imena Martina Miklavca, Franca Primožiča in Franca Majnika. Na tej rešilni postaji so bili bolničarji upravno podrejeni najprej obratovodstvu Javornika I., šele pozneje so bili v staležu poklicnih gasilcev v okviru Ekonomata. Tedanji obratovodja Javornika I. je bil neki Pislinger, ki ga je nato zamenjal Fischer.

V letu 1935, torej v letu velike stavke, je bila zgrajena provizorna stavba, kjer stoji sedaj rešilna postaja II. Bolničarji so bili po razširitvi obrata Javornika I. iz prvotnega prostora preseljeni med okupacijo s svojim

skromnim inventarjem v takomenovano »Kramarjevo hišo«, kjer so delili prostore s poklicnimi gasilci, šele pozneje pa so prišli v stavbo sedanje vratarnice.

Tov. Martin Miklavc, eden naših najstarejših bolničarjev, se dobro spominja, da je bivša uradnica Hermina Golob izdajala bolničarjem obvezilni material in to le po potrebi dnevno po 2 do 3 povere z malo gaze in vazelina, dočim joda in bencina niso imeli. Po letu 1945 je bila oprema rešilne postaje izpopolnjena in leta 1948 odprta prav tam obratna ambulanta za delavstvo obratov na Javorniku. Po ukinitvi ambulate je v teh prostorih ostala rešilna postaja, ki nosi sedaj številko II.

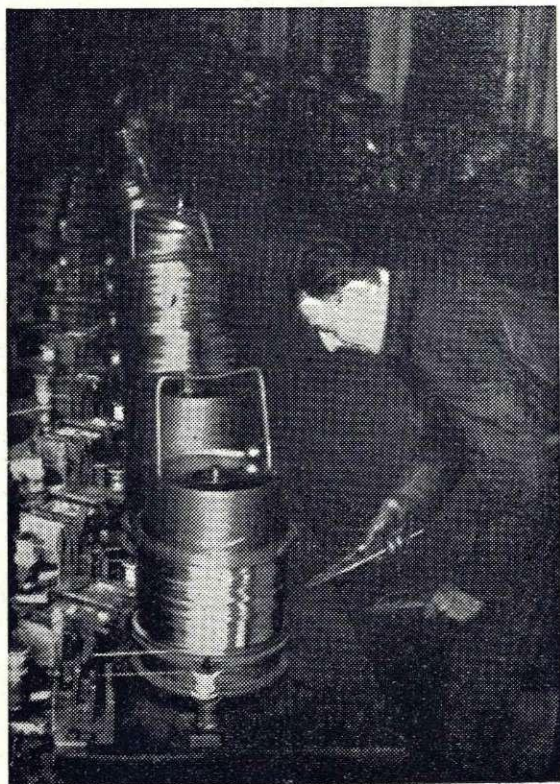
Bivša Bratovska skladnica je imela za kontrolo bolnikov posebne kontrolorje, ki so obiskovali bolnike in ponesrečence na stanovanjih ter obveščali preko zdravnikov tudi lastnika podjetja, če se bolnik pokorava njegovim odredbam ali ne. Po izjavah priča ta kontrola ni bila vedno objektivna.

Opis prvih začetkov reševalne službe kaže zanimive ugotovitve, da so se prvi bolničarji rekrutirali iz vrst obratnih invalidov, ki so se nato v prostorih stare bolnice zasilno seznanili z najnujnejšimi načini nujenja prve pomoči.

Po osvoboditvi je bila skrb za delovnega človeka postavljena na prvo mesto. Ni torej čudno, da so najvišji politični in upravni forumi zahtevali, da vsa podjetja enotno organizirajo zdravstveno-tehnično zaščito delavcev.

Delovni človek je v središču delovnega procesa, bodisi pri fizičnem ali umskem delu. Delovna sposobnost in zvišanje produktivnosti sta odvisna od fizičnih, mentalnih in socialno-ekonomskih pogojev. Če smo hoteli doseči v industrializaciji večji napredek, smo nujno morali iz medicinskih, socialnih in tehnično-ekonomskih vzrokov posvetiti več pozornosti zaščiti življenja in zdravja naših delavcev, kajti industrijski delavci so že po vrsti in načinu dela bolj izpostavljeni fizikalno, kemično, mehansko in biološko škodljivim vplivom kot ostalo prebivalstvo.

Pravilno



Nepravilno

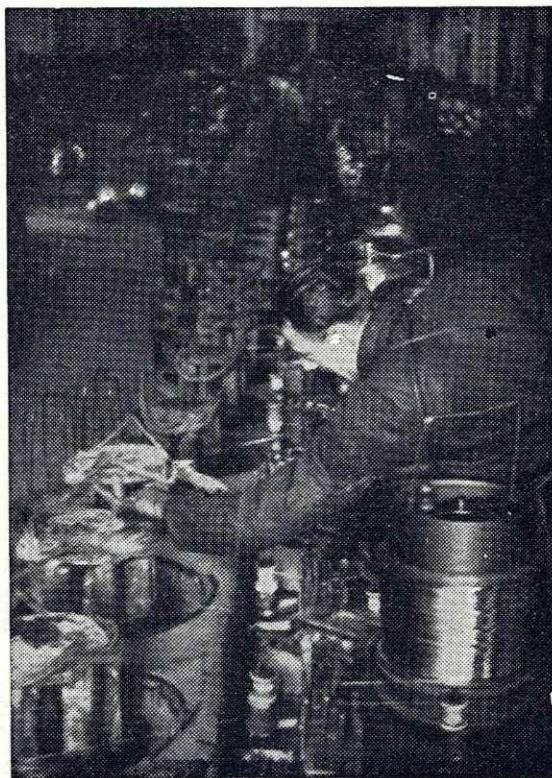


Foto: Matevž Mikelj



Na Jesenicah
so pred kratkim odprli
nov moderen
trgovski lokal
»ZARJA«

SPREJET JE POSLOVNIK O IZDAJANJU ŽELEZARJA

Naša nova zakonodaja je na osnovi ustavnih odločb o zaščiti dela izdala vrsto zakonskih predpisov, uredb in pravilnikov, po katerih je možna pravna kontrola delovnih pogojev. Zakonski predpisi predpisujejo higiensko-tehnične ukrepe, zdravstveno zaščito v primeru bolezni, nesreč pri delu, nosečnosti in poroda, kakor tudi materialno podporo za čas bolezni ali za splošno delanezmožnost. Vsi ti predpisi so zajeti v zakonu o inšpekciji dela, splošnem pravilniku o higiensko-tehničnih zaščitnih ukrepih in v posebnih pravilnikih za podjetja s specifičiranimi pogoji dela, nadalje v zakonu o sanitarni inšpekciji itd.

Znano je, da je bolje nesreče preprečevati, kakor pa zdraviti poškodovance. Tudi gospodarska računica nam to jasno dokaže. Po tem načelu je bila v našem podjetju po letu 1945 organizirana tudi služba oddelka zdravstveno-tehnične zaščite.

Poudariti je treba, da opravljajo bolničarji na sedaj obstoječih rešilnih postajah svojo službo strokovno dobro in samostojno, ne da bi bili vezani na napotke zdravnika v vsakem posameznem primeru. Predvsem pazijo na pravilno poznavanje poškodb, na sterilnost prvega zavoja in na hitro pomoč. Oskrba sedanjih rešilnih postaj s sanitetnim materialom odgovarja novim medicinskim zahtevam. Potrebno pa bi bilo obnoviti aparate za oživljanje, spremeniti lokacijo rešilne postaje na plavžu in modernizirati rešilni postaji za obrate na Javorniku in obstoječo glavno rešilno postajo na Jesenicah. Za izboljšanje preventivnega dela in da istčasno približamo delavcu tudi zobozdravnika, je potrebno tako na Javorniku kot na Jesenicah odpreti zobozdravstveno ordinacijo z enim ali z dvema stoloma. Zaželeno je, da se tudi v tehničnem oziru posamezni zastareli obrati modernizirajo, s tem izboljšajo delovni pogoji, zmanjšajo stroški za osebno zaščito in delavcu tako omogočijo zdrav in varen potek dela. Vsi v podjetju želimo, da bi imeli naši industrijski bolničarji čim manj dela in da so v stalni pripravljenosti v sodobno opremljenih rešilnih postajah, da strokovno neoporečno in ob pravem času hitro nudijo uspešno prvo pomoč vsakemu ponesrečencu.

Upravni odbor Železarne Jesenice je na eni svojih zadnjih sej razpravljal in sklepal o novem poslovniku za izdajanje tovarniškega časopisa Železar. V novem poslovniku je rečeno, da bo naš list tudi v bodoče posredoval svojim bralcem v Železarni in izven nje družbena, politična, proizvodna in druga dogajanja. V IV. členu tega Poslovnika je poudarjeno, da ima pravico dopisovanja v glasilo Železar sleherni član kolektiva Železarne Jesenice, pa tudi stalni ali občasni dopisniki, ki niso zaposleni v našem kolektivu.

Doslej je delo pri našem Uredništvu vodil uredniški odbor, v bodoče pa bomo imeli ožji in širši uredniški odbor. Za oba odbora poslovnik določa naloge oziroma kompetence in poudarja, da širši odbor vsako leto poroča Delavskemu svetu o problemih, ki nastajajo v zvezi z izdajanjem lista. Širši uredniški odbor bo štel 15 članov, ožji pa 5 članov. Mandatna doba članov Uredniškega odbora traja vzporedno z mandatno dobo Delavskega sveta pri našem podjetju.

V posebnem členu določa novi Poslovnik tudi izdajanje strokovno-tehnične priloge. Gradivo za to strokovno tehnično prilogo bo Uredništvo Železarja sprejemalo od članov DIT.

V zadnjem delu Poslovnika so predvideni tudi novi honorarji za objavljene tekstovne in slikovne prispevke: novi honorarji so takole določeni:

6 din: dopisi v rubriki »Pišejo nam«, nekrologi, članki o jubilarjih, dopisi z izletov, izvlečki iz zapisnikov, vsi manjši dopisi, ki niso zajeti v naslednjih postavkah;

7 din: obratna poročila, članki in kritike o kulturi in prosveti, športu;

8 din: samostojni komentarji in poročila o zasedanjih DS, UO, sindikalne podružnice, ZK, LMS in podobno, problematika obratov in iz življenja kolektiva, problematika občine in kvalitetni potopisi;

9 din: originalni samostojni uvodni članki;

10 din: najkvalitetnejši prispevki iz postavk din 8 in 9, ki jih na svoji seji oceni ožji uredniški odbor.

Prispevki v tehnični prilogi se honorirajo enotno po 1500 din od strani, vključno slike in diagrami.

Prispevki slikovnega značaja se honorirajo:

1. fotografije:

(črno-bela) celostranska 2000 din

pol strani 1500 „

ostale fotografije umetniške vrednosti, ki morajo biti predložene v velikosti razglednice 500 „

reportažni posnetki 400 „

fotokopije 300 „

2. ilustracije, ki niso vezane na posebno pogodbo, vinjete in pod. 500 „

3. diagrami 400 „

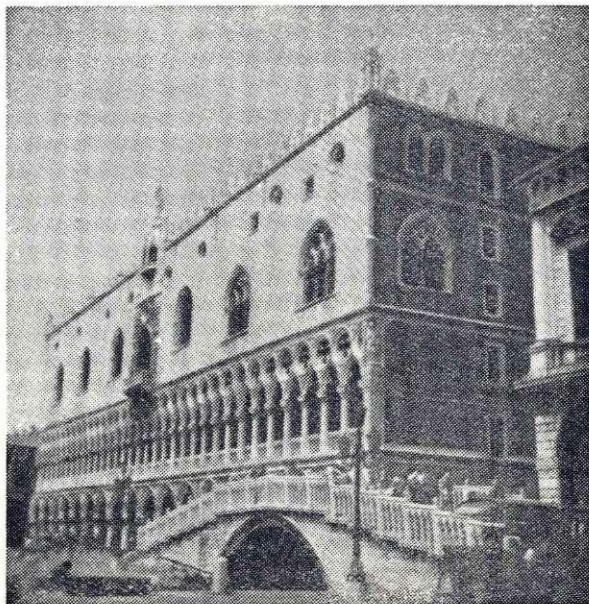
Uredništvo Železarja meni, da bo novi Poslovnik veliko prispeval k izboljšanju pri izdajanju lista. Posebno to velja za nove honorarje, ki so mnogo višji od dosedanjih.

Vtisi s sindikalnega izleta v Benetke

V zadnjem času prirejajo sindikalni odbori naše Železarne izlete tudi v bolj oddaljene kraje. Nekatere sindikalne organizacije pa se rade odločajo za izlete v inozemstvo. Namen teh izletov je, da se naši sodelavci seznani z običaji ter prilikami, v katerih živijo ljudje v sosednjih državah. Tak izlet je pred kratkim napravil tudi kolektiv gradbenega oddelka, udeleženec tega izleta pa je svoje vtise napisal v naslednjem sestavku.

Prvi pogled na Benetke nas je očaral. Iz beneškega predmestja Mestre smo gledali Serenissimo XV. stoletja. Po več kilometrov dolgem in le za progo in cesto širokem nasipu smo se pripeljali na železniško postajo. Krasna, moderna zgradba, obložena z marmorjem, nam je prikazala moderno italijansko arhitekturo.

Pot nas je vodila ob kanalu Grande do pristanišča za motorne čolne, ki so za Benetke isto, kakor v naši Ljubljani trolejbusna vozila. Vkrkali smo se in peljali po tej aorti, glavni prometni žili, ki se vije skozi mesto v obliki črke »S« tja do trga Sv. Marka. Srečavali smo nebrojne črne gondole, s svetlimi, dvignjenimi kljuni. Gondoljeri v črnih, nekateri tudi v belih, značilnih gondoljerskih oblekah, pokriti s slamniki z dolgo rdečo pentljo in prepasani z raznobarnimi svilenimi trakovi, so prijazno mahali našim dekletom. Vozili smo se mimo neštetihih kanalov in



Doževa palača

zgodovinskih stavb, ki so grajene na pilotih iz hrasta, posekanega na našem Krasu.

Ko so preplavile lombardsko nižino horde Atile, so pribežali okoličani v mala ribiška naselja, zavarovana s sipinami peska — lidov — in v VII. stoletju pod vodstvom Duxa ustanovili mesto državico v severnem Jadranu, ki se je ob nastanku imenovala Rivus Altus, na kar spominja še današnji Rialto. Tedanji prebivalci so imeli izhod na morje, zato so se bavili z ribolovom, pomorstvom in postali celo

Znameniti Most vzdihljajev v Benetkah





Katedrala v Benetkah

morski roparji in osvajalci velikih predelov Srednjega in Daljnega Vzhoda, s katerim so trgovali. Do vojaške moči so jim pripomogle ladje, zaplenjene na Jadranskem in Sredozemskem morju.

Ogromne zasluške so jim dale križarske vojne, trgovanje z Daljnim Vzhodom, karavanske poti iz Benetk v srednjo in severno Evropo pa gospodarsko moč.

Po ponovnih napadih Turkov in po odkritju Amerike pa je gospodarstvo vedno bolj propadalo, ker so bliže Ameriki ležeča mesta prevzela monopol trgovanja z Vzhodom. Tudi njihova osvajalna moč se je s tem zmanjšala.

Prvotni prebivalci Benetk so bili iz plemena Venetov, ki so se tod naselili po nekaj stoletjih pred našim štetjem. Po njih se danes mesto imenuje Venezia in je center turizma v Italiji, kakor tudi v Evropi.

To, na videz plavajoče mesto, stoji na 117 otočih, ki jih prometno veže preko 150 kanalov različne širine in dolžine. Na poti od železniške postaje do trga Sv. Marka — centra mesta — smo videli najstarejše predele mesta. Mimo trga Sv. Jeremije smo prispeli do starinskega trgovskega mostu Rialto (Ponte Rialto). Tu je pravi trgovski center srednjeveških Benetk. Most je 48 m dolg marmornat lok, ki ga je zgradil arhitekt Ponte v XVI. stoletju.

Pogled na trg Sv. Marka nas je očaral. Mogočni palači Procuratia Vecchia in Procuratia Nuova, dajeta Markovemu trgu značilen pravokoten rob. Z njih se kakor črni oblaki vsipljejo na trg jate golobov.

Med posebnostmi, ki so jih Benečani prinesli z vzhoda, je stolp z uro (saht kula). Trg je tlakovan z malahitnimi ploščami. Obdan je s stavbami tedanjega političnega in sodnega vodstva Serenissime in Markove katedrale — veliko delo bizantinskih cerkvenih stavbenikov.

Cerkveni stolp, ki danes stoji samostojno sredi trga, je visok 99 metrov. Zgrajen je bil v letih od 1905 do 1912 po vzorcu starega, ki se je sesul l. 1902.

Katedrala je en sam marmorni in pozlačen mozaik — intarzija, ki prikazuje razkošnost umetnosti Bizanca, presajene na nastajajoča, prefinjena tla italijanske kulture. Grajena je v vzhodnem stilu na osnovi grškega enokrakega križa, nad središčem in nad vsakim koncem križnega ramena s po eno kupolo. Skupno je pet kupol. Vse so znotraj pozlačene, kar je značilno za bizantinsko predikonoklasično dobo. Pozlačeni mozaiki preidejo v marmorne intarzije, končno pa v razkošne preproge najrazličnejših vzorcev, prinešenih z Vzhoda. Mozaiki izhajajo iz IX. do XI. stoletja in so največja vrednota te cerkve. Značilnost za Benetke je tudi kvadriga — štirje vprežni konji — ki so ravno tako prinešeni iz Bizanca. Tudi zlat oltarni nastavek z vdelanimi dragulji, je prenešen iz Bizanca.

Granitna stebra, ki krasita trg Piazzetta — podaljšek Markovega trga — sta prenešena iz Sirije l. 1180. Na prvem stoji nekdanji zaščitnik Benetk, sv. Teodor, na drugem pa sloviti krilati lev — državni grb Benetk.

Na prekrasnih kolonadah stoji iz raznobarvnega marmorja sezidana Doževa palača. Zidati so jo pričeli leta 1870, gotova pa je bila 1890. leta. Že od 890. leta je tam stala stavba posvetne moči Benetk. Od srednjeveške palače je ostalo le malo sledov. Južna fasada je iz XIV., zahodna pa iz XV. stoletja. Stavbo poživljajo lepa, v gotsko-maverskem vzorcu rezana okna.

Najlepši notranji del palače je Dvorišče Senatorjev, krasen primer pozno gotskega in zgodnje renesančnega oblikovanja palač. Doževa palača veže z ječami, takozvane Piombi ali svinčene ječe, most, nazvan Most vzdihljajev. Ječe so bile zgrajene leta 1570, most pa 1590.

Notranjost Doževe palače bogatijo najlepše slike najslavitejših italijanskih slikarjev. Vse dvorane so poslikane s slikami iz raznih vojn, bogov, dožev itd.

Rezbarska pozlačena dela na stropih so neprecenljive vrednosti. Prav gotovo hrani Doževa palača največjo in najbogatejšo zbirko takratne rezbarske in slikarske umetnosti v Evropi.

Na povratku na postajo smo videli še mnogo starih pomembnih zgradb, malo od postaje pa najmodernejšo garažo v Italiji, večnadstropno stavbo, v kateri lahko parkira več kot tisoč avtomobilov.

Prezgodaj smo morali na vlak, ki nas je z lepimi spomini pripeljal preko Ljubljane nazaj v našo prelepo Gorenjsko.

Višnar Florijan

Gibanje delovne sile v januarju:

11 novosprejetih delavcev, 22 delavcem prenehalo delovno razmerje, 2 novosprejeta uslužbenca, 2 uslužbencema prenehalo delovno razmerje.

Upokojeni so bili naslednji dolgoletni sodelavci:

Modic Jože, plavž, z delovno dobo v ŽJ 15 let; Lazar Vinko, žebeljarna, z delovno dobo v ŽJ 34 let.

Obema upokojenima sodelavcema želimo, da bi dolgo uživala zasluženi pokoj!

Umrli so:

Renko Alojz, plavž, čistilec plina; Rabič Valentin, martinarna, skladiščnik fero legur.

Svojcem iskreno sožalje!

Predstavljamo naše nove sodelavce:

Uslužbenci: Stefančič Sonja, DUR; Čučnik Ivan, knjigovodstvo.

Delavci: Rolc Jože, žična valjarna; Miljanovič Boško, predelovalni obrati — skl. surovega materiala; Kranjc Franc, elektrodni oddelek; Ažman Damijana, elektrodni oddelek; Brelih Mihael, elektrodni oddelek; Gruškovnjak Jože, plinski generatorji; Volc Janez, promet-proga; Dečman Florijan, transport; Prešeren Janez, transport; Arh Jože, nadzorna služba; Rabič Jožica, tajništvo-tekači.

Novosprejetim sodelavcem želimo uspešnega dela in zadovoljstva v našem kolektiv!

Poročili so se:

Janez Blagne, Javornik I., s Košir Francko; Josip Kliček, predelovalni obrati, s Smole Milo; Jevto Ljulič, žična valjarna, z Uršič Gabrielo; Salih Mulalić, martinarna, s Čatak Osimo; Aleksander Prelec, plavž, s Svetec Ano; Jože Borse, Javornik I., z Zorin Terezijo; Tomaž Kopač, elektrodelaonica, s Kanc Marijo.



Ko so povečerjale, so sedle zase, da ne bi motile gospodov v njihovem pogovoru. Pogovarjale so se o novostih svetovnih modnih salonov in prisluhnile gospodom le takrat, kadar je pogovor moških postal zanimiv tudi zanje.

Milostljiva gospa Luckmannova, ki se je šele danes spoznala z milostljivima gospema baronicama Born, je pripovedovala o časih, ko so Luckmanni ustanovili Kranjsko industrijsko družbo in kako je potem prišla v to savsko gnezdo. Mimogrede je omenila tudi Ruarde in njihovo žalostno usodo. Tako sta milostljivi gospe baronici, ki sta bili obe mnogo mlajši od gospe Luckmannove, zvedeli tudi za poslednjega obubožanega potomca nekdanjih največjih bogatašev na Kranjskem, Frica Ruarda.

»Kako zanimivo!« je vzkliknila Ria von Born. Luckmann se je ob njenem imenu, ko so mu jo bili pred večerjo predstavili, pa tudi po njeni postavi in obrazu spomnil plesalke Rie, s katero je bil zadal poslednji udarec Fricu Ruardu in mu iztrgal delnice.

»Kako zanimivo!« je ponovila gospa Ria von Born. — »Rada bi ga srečala in spoznala. Obubožani bogataši so vendar tako zanimivi. Da! Prav tako zanimivi kakor revni umetniki. Bogastvo, ki so ga imeli, uživajo drugi...«

Gospodje so govorili o gospodarskih stvareh. Vmes je drobil gostitelj Trappen svoje dovtype. Ko so govorili o vedno večjih potrebah po električni energiji v industriji — elektrika je takrat na Savi slavila komaj deseto obletnico! —, je rekel Trappen:

»Pomislite, gospoda, ko smo dali napeljati elektriko v delavska stanovanja, se je pripetil tale smešen dogodek. Mož je prižgal luč, ko je vstal in se pripravljaj na nočni siht. Ko je odšel, je šla žena leč. Prej pa je hotela ugasniti elektriko, a je ni znala. Zaman je pihala v žarnico, da bi se luč ugasnila. (Dame so prisluhnile in se hihitale.) Zaman! In kaj je storila? Z metlo je zamahnila po žarnici. Zadovoljna, da je luč ugasnila, je šla v posteljo. Naslednji večer, ko je hotela zopet prižgati, je tožila možu, da luč ne gori...«

»Potem zelo skrbite za delavce,« ga je prekinil baron Arnold von Born, soprog milostljive gospe baronice Rie.

»Seveda!« je rekel glavni direktor Luckmann, ki je skoro ves čas molčal in se oglasil le kdaj pa kdaj, samo da je nekaj rekel.

Baron Siegfried, najstarejši izmed Bornov, si je popravil monokel in se pikro nasmehnil.

»To je zelo lepo,« je prav tako pikro rekel in dodal: »Ta vaša skrb pa najbrž ni posebno velika žrtev, saj plačujete delavstvo najslabše v Evropi.«

»Res je,« je zdaj spregovoril Trappen. — »Pri nas so delavci najslabše plačani. V svojo izgubo ne moremo delati, ko moramo konkurirati drugim železarnam in jeklarnam. Poleg Švedov in Angle-

žev nam zadnje čase dela največ preglavic na svetovnem trgu oče mojega dragega prijatelja, spoštovani gospod Krupp. Naša tovarna, dasi moderna, je še vedno kakor kovačnica proti najmanjši njegovi tovarni. Na srečo smo v Avstro-Ogrski in ne v Nemčiji, drugače bi nas ta velika riba že zdavnaj pospravila s sveta...»

»Ne riba, morski volk, reci,« ga je prekinil Kurt Krupp in se zasmeljal.

Smejali so se tudi drugi. In ta smeh je bil smeh resničnih roparjev. Baroni Borni so pozabili na vsa pravila lepega vedenja in se krohotali. Padali so še drugi dovtipi na Kruppov in Trappnov račun. Postalo je zelo veselo in Trappen in Luckmann nista niti slutila, da so se Borni in Krupp odzvali Trappnovemu povabilu zgolj zato, da bi si ogledali tovarniške naprave in sondirali teren za svoje špekulacije. Kruppa, ki ni imel posebnega interesa za jeseniško industrijo, pa so povabili s seboj kot svetovalca. Krupp je bil vendar železarski strokovnjak.

Pa tudi brez Kruppa bi si Borni ustvarili sliko položaja pri Kranjski industrijski družbi. Najmlajši, baron Julius, ima na Kranjskem posest že štirinajst let. Opazil je — pa tudi Siegfried in Arnold sta opazila —, da z rudniki ne bo nič. Rudnih zalog v Karavankah je bilo vedno manj. Baron Julius je zvedel (saj je bil v nadzornem odboru uprave Kranjske industrijske družbe in se je zanimal za njeno preteklost), da je že pred zgraditvijo novih obratov morala Kranjska industrijska družba upoštevati del železne rude s Koroške in celo iz Afrike. Rudarstvo in plavžarstvo zaradi zastarelega načina pridobivanja rude in surovega železa ter zaradi odročnih prometnih zvez in oddaljenosti od morja, ki je omogočalo najcenejši dovoz surovin, v jeseniški dolini vsaj zaenkrat ni imelo bodočnosti. Zato bo bolje usesti se v Škedenj, kjer so prvi plavž postavili pred osmimi leti. Od takrat Škedenj rešuje gospodarstvo Kranjske industrijske družbe. Tja bi se splačalo naložiti denar. Morje — uvoz surovin in izvoz izdelkov — je bodočnost! Zato bodo vložili svoj denar za razvoj tamkajšnje železarne. Jesenice, ko bo prihodnje leto stekla tržaško-salzburska železnica, bodo postajale iz leta v leto vedno bolj le postranski obrat škedenjske železarne. Toda tu bo centralna uprava in v njej morajo ustoličiti prej Karla Noota in izriniti Luckmanna ter nadvladati delničarje druge generacije, nadvladati tvrdko Vogel & Noot. S Karlom Nootom, ki je sorodnik solastnika te tvrdke, se bodo zamaskirali, da delničarji druge generacije ne bodo prehitro odkrili njihove špekulacije in jo bodo šele takrat, ko bo zanje že prepozno. Tako bodo morali le-ti kloniti pred Borni že v bližnji prihodnosti, kloniti prav tako, kakor so morali pred petnajstimi leti Luckmanni pred Voglom in Nootom. Ujeli se bodo v podobno zanko, s kakršno so nekoč sami lovili. In v tem ni bilo po mnenju Bornov ničesar nemoralnega. Bil je čas, ko so se industrijski roparji razmnožili in se začeli ropati med seboj. Večje ribe so žrle manjše. Zmaga pa vedno tisti, ki je večji in silnejši...

Kdo bi za smehom Bornov, berlinskih finančnikov in mogotcev, opazil njihov resnični namen? Smejali so se Kruppu, ki je označil svojega očeta s požrešnim morskim psom. Smejali so se kakor vsi drugi. Edino Karl Luckmann (kljub temu, da je bil generalni direktor Kranjske industrijske družbe) se je med temi ljudmi počutil manjvrednega (saj je bil že premagan!) in se v njihovi družbi ni mogel sprostiti. Da pa ne bi veljal za nedružabnega človeka, je tudi zdaj, ko so govorili o »morskem psu«, rekler prisiljeno:

»Kaj, ko bi vas slišal vaš spoštovani oče?«

»Sam se imenuje morskega psa,« se je zasmeljal Krupp »in vesel bi me bil.«

Luckmann je obmolknil. Toliko, da ni zardel.

»Sicer pa imamo tudi mi težave,« je nadaljeval Krupp resneje. — »Odkar se je umaknil Bismarck in so odpravili zakon, ki je prepo-vedoval socialistično stranko, so se socialisti med delavstvom zelo

Rodili so se:

Ivanu Rabiču, opekarna — sin; Albinu Bregantu, mehanična delavnica — hči; Idrizu Mediču, plavž — sin; Antoniji Birk, elektropeč — sin; Metodu Ličefu, martina — sin; Ferdinandu Rotarju, žičarna — sin; Andreju Mlakarju, hladna valjarna — hči; Jožu Kisovcu, strugarna valjev — hči; Albinu Gorencu, promet — sin; Lidiji Vrdoljak, oddelek za obr. oseb. doh. — sin.

Cestitamol

JESENIŠKA KRONIKA

Novi delovni uspehi v valjarni tanke pločevine

V prvih dneh februarja so v valjarni tanke pločevine na Javorniku namestili posebne deske, na katerih objavljajo dnevno dosego plana ter stanje v odnosu na letni plan. Na eni strani je prikazano stanje vroče valjane pločevine, na drugi strani pa prikaz prodaje gotovih izdelkov v adjustazi.

Delavci, ki so zaposleni na prosti valjarne 2400, z zanimanjem spremljajo izpolnitev proizvodnje za vsak dan posebej. Organizirali so celo tekmovanje med posameznimi dninami, ki pa ni bilo vnaprej pripravljeno. Največja storitev, ki je bila doslej dosežena — 47.000 kg v osmih urah — pri valjanju pločevine 1000×2000×0,50 mm v februarju 1958, je dne 6. febr. 1959 dnina Malej presegla in izvaljala v 8 urah 48.940 kg. Istega dne je dnina Bizjak izvaljala 49.110 kg v 8 urah, rekord pa so dosegli na nočni izmeni — Plasín, ko so izvaljali celo 50.440 kg v 8 urah. Povečalo se je tudi število izvaljanih platin na uro in to od prejšnjih 184 kom. na 199 komadov. To je bilo dosegljivo le s skrajnim izkoriščenjem kapacitete, ki se na ta način približuje 100 % izkoriščenju.

Sodelavcem iz valjarne tanke pločevine k njihovem uspehu iskreno čestitamo z željo, da bi tudi v bodoče izvaljali čim več kvalitetne pločevine.

V Železarni je začela z delom komisija organizacije ZB

V januarju je bila na Jesenicah redna skupščina občinskega odbora organizacije Zveze borcev. Udeleženci te skupščine so sprejeli več pomembnih sklepov, med njimi tudi sklep o ustanovitvi posebne komisije organizacije ZB v Železarni. Takšne komisije imajo že nekatera večja podjetja v naši ožji domovini, tako da smo pri nas na Gorenjskem v tem oziru nekoliko pozni. Člani komisije bodo imeli dosti dela, saj bodo na svojih sejah morali obravnavati celo vrsto vprašanj. Naštejmo jih nekaj:

1. Prekvalifikacije članov ZB v Železarni
2. Skrb za strokovno vzgojo članov
3. Delovna disciplina članov ZB v podjetju
4. Zdravstveno stanje članov in s tem v zvezi prekvalifikacije
5. Izredne upokojitve
6. Stanovanjske zadeve članov Zveze borcev.

Člani komisije bodo skrbeli za dobro povezavo z vsemi občinskimi odbori ZB, kjer stanujejo člani ZB, ki so zaposleni v naši tovarni. Na svoji seji bodo člani komisije govorili o navodilih za delo, iz svoje srede pa bodo izvolili tudi ožji odbor. O delu novoustanovljene komisije bomo še poročali.

Z občnega zbora planinskega društva Javornik

O uspešnem delu javorniških planincev smo v našem listu že večkrat pisali, vendar ne bo odveč, če mimogrede opozorimo bralce »Železarja« na dejavnost planincev z Javornika v minulem letu. Društvo šteje 725 članov, od tega 117 mladincev, ki so organizirani v mladinski sekciji. Veliko število vpisanih delavcev kaže, da je za-

razmnožili in moramo mnogokrat popuščati. Tudi plačevati ne moremo zaradi tega tako nizko kakor pri vas na Kranjskem.»

»Zelo ste velikodušni,« je rekel Karl Noot, ki se je s Kruppom po posredovanju Bornov šele te dni spoznal in ki je doslej molčal ter samo s svojim goethejevskim obrazom (v njegovem značaju pa seveda ni bilo nič goethejevskega!) sledil pogovoru drugih.

»Ne vem, če je to velikodušnost,« je rekel Kurt Krupp — »saj moramo popuščati na pritisk drugih in ti drugi so socialisti...«

»Socialisti! Phe!« ga je omalovaževalno, a še vedno prisiljeno prekinil Karl Luckmann. — »Mi smo jih že pred devetimi leti ugnali s pomočjo duhovščine in nekega pijanca.«

In zopet je bil tisti, ki ga je brezobzirno pobil, Siegfried Born.

»Kljub temu« se je obrnil k Luckmannu in zopet popravil monokel »niste mogli lani preprečiti stavke. Brali smo v listih, da ste iskali stavkokaze povsod, a jih niste našli. In vi ste se — brali smo — gnali pri tem najbolj, kakor da bi bili največji delničar pri družbi.«

To je bil udarec. Luckmann je sardel in nato prebledel.

Res je. On ni največji delničar. Saj še nikoli ni bil. Imel je le trideset delnic in tistih deset, ki jih je odvzel Fricu Ruardu. Pa tudi Luckmanni, ki so skupaj predstavljali včasih največ delnic, so danes kot celota delničarji druge vrste in on najmanjši med njimi. Zato je Bornovo zbadljivko, ki je bila že žalitev, še bolj boleče občutil kakor popoldan, ko je na cesti pred upravnim poslopjem ošteval Frica Ruarda, Trappново modrovanje o sposobnih in nesposobnih ljudeh, o neelastičnih in nezmožnih denarnikih, ki morajo nujno podleči elastičnim in zmožnim... Ves popoldan je bil zaradi tega čemer in nič kaj rad se ni odzval Trappnovemu vabilu na večerjo.

In zdaj še ta Siegfried Born in njegova žaljivka!

Kakšno ponižanje mora trpeti!... Vse, kar je že popoldan tako bridko razmišljal doma, je postalo zdaj še bolj boleče. Res, z Luckmanni je šlo naglo navzdol. Njihova trdka »L. C. Lukmann« je bila sicer še vedno v upravi Kranjske industrijske družbe in njegov brat je bil podpredsednik njenega upravnega odbora. On je bil direktor družbe od ustanovitve. Kljub temu pa Luckmanni danes niso imeli pri družbi skoro nobene besede. Brat Josef je igral med novimi glavnimi delničarji podobno vlogo, kakor jo je ob ustanovitvi Kranjske industrijske družbe igral baron Michelangelo Zois; postavili so ga bili za predsednika, da bi Zois ne zaslutili, kako zelo so jih Luckmanni opeharili. Danes pa doživljajo podobno usodo Luckmanni.

Zlati časi so za Luckmanne že zdavnaj minili. Udarec, ki so ga doživeli pred sedemnajstimi leti, ko so morali kloniti pred dunajskimi finančniki, bi se zanje končal kmalu prav tako tragično kakor udarec, ki ga je leta 1871 zadal Lambert Karl Luckmann Viktorju Ruardu.

Na srečo je bil oče pred sedemnajstimi leti že dvanaest let mrtev, — je pomislil direktor Karl Luckmann. Ni mu bilo treba doživeti takratnega udarca, za katerega bi prav gotovo dolžil njega in Josefa. Morda bi jima očital, da nista znala gospodariti. Prav gotovo pa bi pozabil, da so časi, ko je kopičil bogastvo Lambert Karl Luckmann, že zdavnaj minuli.

— Njemu je bilo laže kakor nam, — je mislil Luckmann. Kot sin uglednega, a še ne preveč bogatega ljubljanskega meščana Josefa Luckmanna, si je Lambert Karl Luckmann v tridesetih letih prejšnjega stoletja začel utirati pot v poslovni svet. Takrat gospodarska tekma še ni bila tako brezobzirna in divja. Tudi sreče je imel precej. Na trgovski praksi v Nürnbergu v Nemčiji je spoznal Jeanetto Mayer, hčerko iz ugledne in bogate nürnberške rodbine, ki se je ponašala pred svetom s sorodniki, znanimi podjetniki in prisledniki pokrajinskih vlad in sodišč. Tudi na Kranjskem so njeni sorodniki, ki so se vsidrali tu s svojim kapitalom, uživali velik ugled.

S pomočjo poroke z Jeanetto Mayer in zvez, ki jih je ta poroka prinesla, je Lambert Karl Luckmann po vrnitvi iz Nemčije ustanovil v Ljubljani trdsko pod svojim imenom, ki se je razvijala vsestransko

in kmalu postala ugledna veletrgovina s kolonialnim blagom. K razvoju vsestranskosti svoje veletrgovine si je stari Luckmann pomagal tudi kot član Kranjske hranilnice in njen kasnejši kurator. Njegovi posli pa so se najlepše razcveteli po letu 1861, ko je postal prvi predsednik ljubljanske trgovske in obrtne zbornice. To ustanovo je znal spretno izkoristiti v svoj prid. Kot lastnik menjalnice, špedicijskega podjetja in veletrgovine je nakupil v Ljubljani celo vrsto hiš, si za mal denar prisvojil blejske toplice »Luisenbad«, posojal denar na visoke obresti, ki jih nihče ni omejeval, vsem, ki so imeli kaj, da jim je lahko potem zarubil, če dolga in obresti niso mogli povrniti. Tako je v zelo kratkem času silno obogatel.

Gospodarska svoboda, ki jo je v Avstriji omogočila nemška liberalna stranka, ko je bila prišla na oblast, je razmahnila Luckmannovo gospodarsko dejavnost. Takrat sta očetu pri poslu krepko pomagala že sinova Josef in Karl. Brezobzirna kakor oče sta večala bogastvo Luckmannov. On — Karl je postal direktor Cesarsko-kraljevega privilegiranega parnega mlina, ki so ga Luckmanni skupno z denarnikom Karlom Kurtom Holzerjem in Ivanom plemenitim Pothhornom kupili od Neže Jančar, oziroma s pomočjo Pothhorna, ki je bil skupno z Mihaelom Ambrožem, kasnejšim ljubljanskim županom, ustanovitelj tega mlina, prisilili Nežo Jančar in Mihaela Ambroža, da sta od podjetja odstopila.

V cesarsko-kraljevem privilegiranem parnem mlinu je sedanjí glavni direktor Kranjske industrijske družbe Karl Luckmann začel svojo kariero, ki se je začela s silnim zaletom in se je zdaj klavrno končavala.

— Kakšne velike koristi smo si obetali od parnega mlina —, je razmišljal Karl Luckmann. Ljubljana je bila še vedno središče žitne trgovine in je posredovala žito iz Srema in Banata v alpske dežele in v Italijo. S pomočjo zvez, ki jih je imel njegov oče, je država oprostila ljubljanski parni mlin uvozne carine za inozemsko žito, ki so ga nabavljali v Odesi in ga dovažali po Donavi in Savi, pod pogojem, da parni mlin za vsak cent uvožene pšenice izvozi v tujino petinsedemdeset kilogramov moke in dvajset kilogramov otrobov. Ta olajšava je novim lastnikom obetala najlepšo bodočnost.

— Kako lepo smo začeli... —

Karl Luckmann se je spomnil časov, ko je širokopoteznost ljubljanskega parnega mlina vzbujala v poslovnem svetu pozornost in občudovanje. Svetovno časopisje je poročalo o osnovanju stalnih zastopstev ljubljanskega parnega mlina v Angliji. Imeli so skladišča v raznih krajih Sredozemlja, uvažali žito iz Podonavja, Banata, Besarabije in južne Rusije, iz glavnih takratnih žitnih centrov sveta. Industrijske države, med njimi tudi Združene države Amerike, so morale še uvažati žito, moko in mlevske izdelke. In ta trg si je ljubljanski parni mlin nameraval osvojiti. Gospodarski račun se je njegovim lastnikom zdel realen in pravičen.

Uspehi in dobički prvega leta so lastnike ljubljanskega parnega mlina vzpodbudili, da so svojo gospodarsko dejavnost prenesli tudi na druga področja. Zbližali so se s fužinarji Zoisi, k pogovorom pritegnili še ljubljanskega trgovca Aleksandra Drea, in tako so leta 1869 ustanovili prvo industrijsko družbo na Kranjskem — Kranjsko industrijsko družbo...

V Luckmannovih možganih se je kakor na telegrafskem traku začelo odvijati razdobje tistih let. Zoise, ki so imeli skupaj navidezno največ delnic, so lahko preglasovali in uveljavili svoje bivši delničarji ljubljanskega parnega mlina, ki je prišel v sestav nove družbe. Zoise so prelisičili, leta 1871 uničili Ruarda, dve leti kasneje so kupili še obrate in posestva barona Dietricha, lastnika in dediča pilarne, fužin in posestev kneza Sulkowskega ter sedli tudi na Jaborneggove fužine na Slapu pri Trziču ter na njegova posestva, se vsidrali na Hrvaškem v rudnikih na Petrovi gori in v Topuskem... Še bi grabili, še bi se širili, da ni tedaj izbruhnila kriza in da jih ni iztrezil dunajski finančni polom — »Wienerkrach«, ko je šlo na stotine novo usta-

nimanje za planinsko organizacijo veliko, kljub temu, da ti delajo v jeseniški Železarni v izredno težkih pogojih.

Društvo oskrbuje 3 planinske postojanke: Staničevo kočo, kočo v Spodnji Krmi in Planinski dom na Pristavi. Kakor kaže, so planinci z obiskom gostov, tako domačih in tujih, zelo zadovoljni. Prav posebno velja to za kočo v Spodnji Krmi in jo bodo morali po vsej verjetnosti povečati. S tem bodo omogočili, da se bo v dolini Krme mudilo še več ljubiteljev gora in planin.

Mladinska sekcija je bila zelo delavna. Organiziranih je bilo 8 izletov, od tega 2 na Triglav, poleg tega pa še na Golico, v Vrata, na Porezen, Vrtaško sleme, Debelo peč, Tošč itd.

Na občnem zboru so govorili še o predavanjih, ki jih bo odslej organiziral Zavod za izobraževanje odraslih na Jesenicah; novemu odboru so naročili, naj ukrene vse potrebno, da se bo povečalo število naročnikov na Planinski vestnik. — Razprava je bila zelo živahna in polna dragocenih napotkov za bodoče delo.

Slovenska filharmonija na Jesenicah

V torek, dne 17. februarja 1959, je na Jesenicah gostovala Slovenska filharmonija iz Ljubljane. Koncert je bil namenjen počastitvi 90. letnice naše železarne. Filharmoniki so navdušili poslušalce, ki so napolnili prostrano dvorano Čufarjevega gledališča do zadnjega kotička. Na programu so bile naslednje skladbe:

1. Marjan Kozina — Bela Krajina.

2. Dvoržak — V. simfonija Iz novega sveta.

Na željo občinstva, ki je izvajanje omenjenih skladb nagradilo z navdušenim aplavzom, so člani Slovenske filharmonije izvajali še Gotovčev simfonično delo, s katerim so zaključili svoj spored.

No ja, vsak se nad nečem jezi, vratarji v glavni pisarni pa zato, ker so prišli pod kap, odkar so jih deložirali iz vratarnice. Zdaj jim preostane samo pult, pa še tisti je iz avstroogrskih časov. »Krasen« pogled je tudi na oglasno »desko« v isti stavbi. Razglase kar z »rajsneglni« priklofamo na nihalna vrata, pa je zadeva tip-top. Morda bi se pa dalo kje odkupiti kakšno rabljeno tablo, saj imajo še taborniki in planinci ob cestah svoje. No ja, ker sem ravno do vratarja prišel in ravnokar tuli dve, jo bom pa kar ucvrl, da ne bom še kaj spravil v malho! Kajti prostora je le še toliko v njej, da lahko spravim notri tisto stranišče v ambulanti, kjer še vedno voda ne teče in je zato snaga »zagotovljena«. Prihodnjič bom en flaškon vode s sabo vzel.

Tako, torba je polna in »Srečno!« do prihodnje rajže. **Pepe Goflja l. r.**

Jeseniška glasbena šola zaključila polletje s koncertom

Redke so glasbene šole, ki imajo uvedene redne mesečne interne produkcije in javne nastope, oziroma koncerte ob zaključku drugega, tudi ob zaključku prvega polletja. Ena takih šol je jeseniška glasbena šola, ki je bila ustanov-

in Kranjska industrijska družba investirali skupaj za gradnjo novih industrijskih obratov in naprav na Savi. Toda tudi o tem predlogu sprva nista hotela ničesar slišati. Luckmann je danes razumel, da sta se neopazno in previdno pripravljala, tipala, v kakšnem položaju je Kranjska industrijska družba in njeni delničarji, da sta jih lahko ukanila in si potem priborila pri družbi odločujoči položaj. Osem dni so trajala pogajanja in po osmih dneh sta Vogel in Noot pristala na njegov drugi predlog pod pogojem, da Kranjska industrijska družba prepusti prodajo svojih izdelkov trrdki Vogel & Noot in ji odstopi za petinsedemdeset tisoč goldinarjev prioritetnih delnic.

Pogoji so bili trdi in skoro nesprejemljivi. Luckmann jima ni mogel odgovoriti, dasi je imel od svoje družbe vsa pooblastila. Na te pogoje ni bil pripravljen pristati in se je izgovoril, da tega brez sklepa upravnega odbora Kranjske industrijske družbe ne more odločiti in jima bo zato njegovo odločitev sporočil najkasneje v štiri-najstih dneh.

Sedemnajst let je že minulo od takrat in še danes vidi sodelničarje, kako nestrpno so čakali na njegovo poročilo, ko se je vrnil z Dunaja. Zaprepadeni so ga poslušali. Zoisi so zrl predse apatično. Vincenc Seunig, lastnik dvestotih delnic, se je naslanjal na konferenčno mizo in godrnjal. Javno je razglašal, da mu je žal, ker je vložil tolikšno vsoto v podjetje, ki ga bo zdaj zdaj vzel hudič. Le tega ni povedal, da si je ob ustanovitvi družbe — prav tako kakor vsi — obetal od svojih delnic bajnih dobičkov.

— Bolje bi bilo, da bi jih vložil v kako bančno podjetje, — je govoril.

Luckmann ga je zato spomnil »Wienerkracha«.

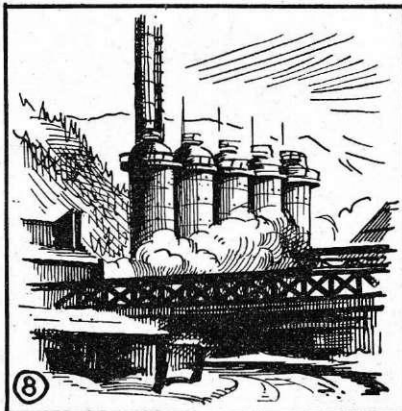
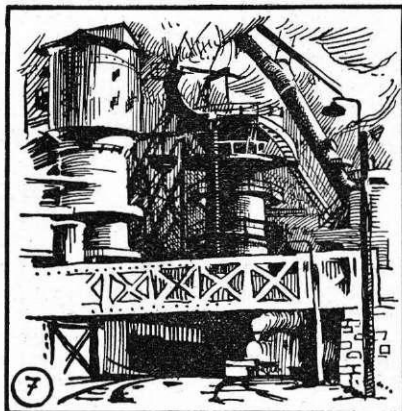
— Pozabljate, — je rekel, — da bi jih najbrž izgubili. Spomnite se leta 1873! —

Ko je opomnil Seuniga, je Luckmann videl, kako je Aleksander Dreo zamahnil z roko. Tudi Dreo se je kesal.

PIŠE

Ing. Avgust Karba

POVEST O



Plavž je peč, precej podobna cilindru, z višino 15 do 35 metrov, ki lahko dnevno proizvede 100 do 1500 ton železa. Ob strani ima poševno dvigalo, s katerim se v posebnih košarah prevaža na vrh plavža vsip, to je ruda, koks in apnenec, kjer se skozi posebno napravo vsiplje v notranjost plavža. Na dnu plavža se nahaja posebna odprtina, skozi katero teče raztaljeno železo.

Za zgorevanje koksa v plavžu so potrebne velike količine zraka, katerega potiskajo v plavž s pomočjo posebnih strojev, ki se imenujejo vetrila. Da bi se zmanjšala poraba koksa, ogrevamo zrak v posebnih ogrevalcih zraka, ki se imenujejo s tujim imenom kavperji. To so veliki, do 30 metrov visoki stolpi, ki jih ima vsak plavž dva in imajo nalogo, ogrevati zrak na potrebno temperaturo.

Proces v plavžu poteka tako, da nastane zaradi zgorevanja koksa visoka temperatura in se tvorijo velike količine plinov, ki omogočajo izvajanje določenih kemičnih reakcij, katere imajo za posledico izločevanje železa iz rude. V spodnjem delu plavža vlada zelo visoka temperatura, tako da se izločeno železo stali in ga od časa do časa izpuštimo skozi odprtino na dnu plavža.

ljena šele po osvoboditvi in šteje 296 gojencev. Poleg interne produkcije je priredila konec I. polletja v nedeljo večer v Delavskem domu tudi I. javno produkcijo letošnjega šolskega leta. Na produkciji, ali bolje rečeno, na koncertu so nastopili gojenci vseh oddelkov in s svojim izvajanjem navdušili jeseniško koncertno publiko, ki je dvorano popolnoma napolnila. Že gojenci 1. in 2. razreda so pokazali lepo znanje, predvsem pa so se odlikovali gojenci višjih letnikov, ki so že pravi mojstri. Poleg posameznikov v igranju na violino, klavir, čelo in kontrabas je nastopil tudi klavirski trio ter ženski tercet. S svojo mojstrovino so posebno navdušili violinist Darko Dolinar, ki je zaigral Drdlovo »Serenado«, violinist Tine Mihelič z Dvoržakovo »Humoresko«, sopranistka Rina Brunova s Schubertovo »Serenada« in baritonist Andrej Kosem. Koncert mladih glasbenikov sta zaključila pionirski zbor osemletke »Prežihov Voranc« ter mladinski orkester glasbene šole.

Med vsemi je bil najbolj miren Leopold Bürger. Luckmannovo poročilo ga je najmanj pretreslo. On ni imel kaj zgubiti. Bil je samo zastopnik tvrdke »CC Holzer«, ki je bila tako neprevidna, da se je bila spustila v tako nerentabilno podjetje.

— Ni še vse izgubljeno, gospoda! — je Luckmann vlival delničarjem poguma. — Nič zato, ako prodamo nekaj prioritetenih delnic... —

— Za petinsedemdeset tisoč! In to imenujete nekaj?! — je protestiral Seunig. — Vrednost naših delnic je že itak padla. In za ta denar bosta Vogel in Noot lahko kupila vse! —

— Tako je! — se je Seunigovemu protestu pridružil še Dreio.

Le Bürger je molčal in molčali so Zoisi.

Luckmann je razmišljal, kaj naj odgovori. Seunig in Dreio sta govorila resnico. Tako je mislil na Dunaju sam. Ko pa se je vračal in med potjo razmišljal, je spoznal, da drugega izhoda ni. Vdati se morajo ali pa izgubiti vse. Če ne bodo sprejeli pogojev tvrdke Vogel & Noot in če ne bodo v najkrajšem času modernizirali obratov in zgradili moderne železarne, ne bodo obdržali niti tega, kar imajo. To je povedal delničarjem in zaključil.

— Drugega izhoda ni! —

Nihče mu ni odgovoril.

Pogledal je prepadene obraze in nadaljeval:

— Proizvodnja novih obratov nam bo prinesla bogat dobiček; martinarna...

— Cene starega železa naraščajo, Herr Generaldirektor, — ga je prekinil znova Seunig, da Luckman ni mogel do konca povedati, kakšne koristi naj bi jim po njegovo prinesla martinarna, ki brez starega železa ne more obratovati.

ŽELEZU

RIŠE
Jaka Torkar



Razen železa ima plavž še dva stranska proizvoda: žlindro in plavžni plin. V žlindri se nahajajo vse tiste snovi iz rude, koksa in apnenca, ki niso prešle v železo ali v plavžni plin. Tudi žlindra je zaradi visoke temperature v raztaljenem stanju in jo izpuščamo iz plavža prav tako v presledkih, deloma skupaj z železom, deloma pa skozi posebno odprtino.

Plavžni plin je tretji produkt plavža in se odvaja na vrhu skozi poseben cevovod. Ta plin je gorljiv in ga zaradi tega lahko uporabimo za ogrevanje kavperjev in parnih kotlov, vendar se mora predhodno v posebnih napravah očistiti, ker je v njem mnogo prahu. Važno je tudi to, da je ta plin izredno strupen in je zaradi tega treba biti pri delu z njim zelo previden.

Železo, ki ga pridobivamo v plavžu, ni kemično čisto železo, temveč ima primešane tudi razne druge kemične elemente ali prvine. Te primeši povzročajo, da to železo iz plavža, ki se pravilno imenuje surovo železo ali grodelj, še ni uporabno, ker je izredno krhko in trdo ter se ne da niti valjati niti kovati. Potrebna je še nadaljnja predelava, da dobimo kovno železo ali jeklo.

Revija glasbe in petja je lepo uspela

V soboto in nedeljo 14. in 15. februarja je bila v dvorani Fizikturnega doma na Jesenicah velika glasbena revija. O obširnih pripravah za to revijo smo poročali že v zadnji številki »Železarja« in nismo se zmotili, ko smo napisali, da je vladalo za to tradicionalno glasbeno in pevsko prireditev na Jesenicah veliko zanimanje. Prostrana dvorana v Domu TVD »Partizan« je bila obkrat polna poslušalcev, ki so z velikim zanimanjem sledili izvajanju posameznih glasbenih sekcij in pevskih zborov. Morebitna bojazen, da zborovska pesem ni več tako priljubljena, ni na mestu. Občinstvo je izvajanje posameznih skladb in pesmi nagradilo z odobravanjem in aplavzom in to tudi v takšnih primerih, ko so bile na sporedu težje pesmi in skladbe.

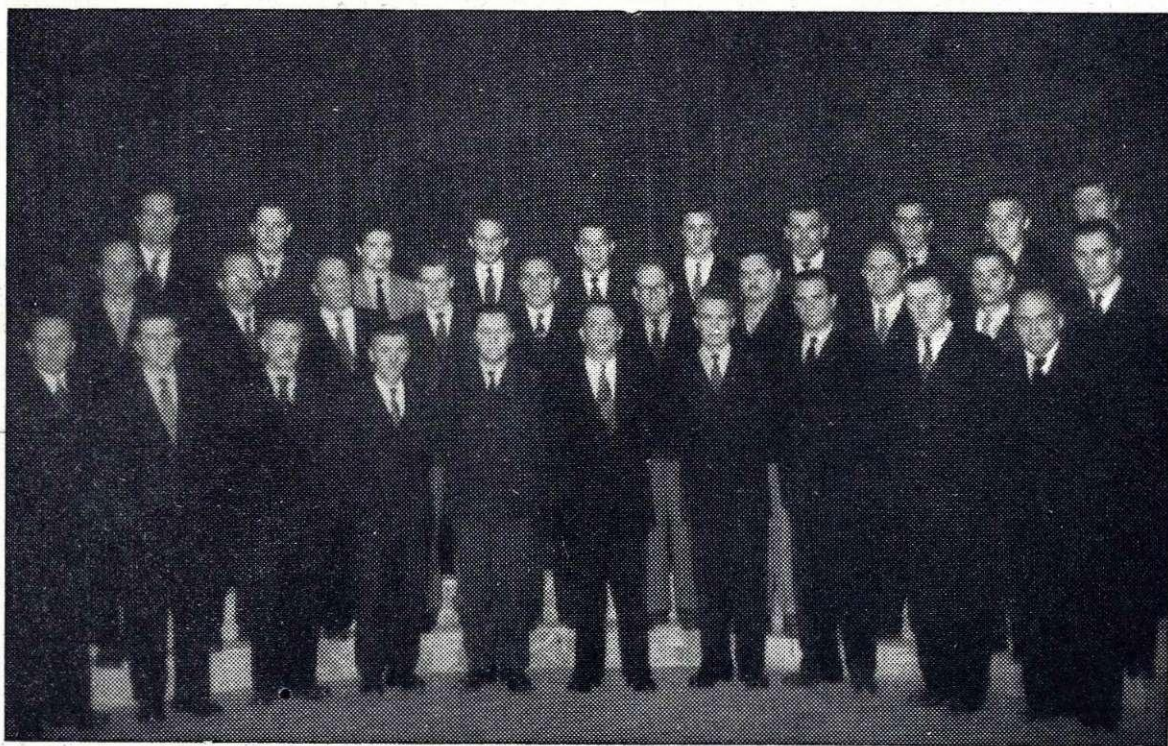
V soboto so nastopili člani naslednjih glasbenih sekcij pri »Svobodah« in prosvetnih društvih: Tamburaški zbor KUD »Obrtnik«, Jesenice, Mladinski orkester glasbene šole in pionirski mešani zbor osemletke Jesenice, Mešani pevski zbor in orkester DPD »Svoboda« iz Hrušice, Mešani pevski zbor »Svobode« iz Žirovnice ter godba na pihala iz Lesc, Javornika in Jesenic.

V nedeljo so nastopili moški in mešani pevski zbori: Mešani pevski zbor iz Planine pod Golico, Moški pevski zbor KUD »Obrtnik« Jesenice, Mladinski mešani zbor iz Gimnazije Jesenice, Mešani in moški pevski zbor DPD »Svoboda« Javornik ter Mešani in moški pevski zbor DPD »Svoboda« Jesenice. Zadnja točka programa je bila izvajana skupno z godalnim orkestrom Glasbene šole Jesenice. V celoti je nastopilo 513 godbenikov in pevcev. Število nastopajočih je pre-

cejšnje in tudi razveseljivo. Žal pa smo pogrešali pevskih zborov iz Dovjega in Kranjske gore ter Blejske dobrove, kakor tudi godb na pihala iz Hrušice in Žirovnice. Kakor smo poročali že v zadnji številki »Železarja«, na reviji letos ni bilo ocenjevanja. Ta način se je pokazal kot zelo slab v lanskem letu, zato je strokovna komisija ocenjevala le kvaliteto izvajanja, po zaključku revije pa sta bila organizirana dva razgovora članov strokovne komisije s pevovodji in dirigenti. Člani strokovne komisije so le-tem svetovali ter dali napotke za bodoče delo. Kvaliteta izvajanja posameznih skladb in pesmi je bila na zadovoljivi višini, morebitne pripombe pa bi lahko imeli samo pri izbiri pesmi in skladb. Pevovodje in dirigenti bodo morali v prihodnje posvetiti večjo pozornost sodobni izbiri pesmi in skladb, kajti občinstvo je na letošnji reviji glasbe in petja tudi tovrstne pesmi in skladbe toplo pozdravilo. Letošnja glasbena revija je bila za nastopajoče vzpodbuda k nadaljnjemu delu in sodeč po vzdušju, ki je vladalo med pevci in godbeniki, se bodo ti še z večjo vnemo lotili priprav za okrajni reviji, ki bosta za godbe na Bledu, za pevske zборе pa na Jesenicah. Na letošnji reviji glasbe in petja je nastopalo nekaj zborov, ki so bili ustanovljeni šele v lanskem letu. Z gotovostjo računamo, da bo njihovo delo v prihodnje še bolj plodno. Naša želja je, da bi jih slišali še večkrat. To velja tudi za že omenjene godbe in pevske zборе, ki iz teh ali onih razlogov na reviji niso nastopili. Ob zaključku naj povemo le to, da smo bili z letošnjo revijo glasbe in petja zadovoljni, nastopajočim pa k doseženim uspehom iskreno čestitamo!

Moški pevski zbor
DPD Svoboda Javornik
je na reviji
lepo zapel pesem
Rada Simonittija
»Križ«

Foto: Torkar



ŠPORT

Naši hokejisti na turneji po Avstriji

V prvih dneh meseca februarja so bili naši fantje-hokejisti na turneji v Avstriji. Tokrat je bil v Innsbrucku velik turnir in naše moštvo — kot državni prvak v hokeju na ledu — je bilo povabljeno, da se udeleži tega turnirja. Tekmovanje, oziroma turnir je organiziral HC Innsbruck, sodelovali pa so še HC Bolzano — italijanski šampion, HC Kitzbühl, tretje plasirano moštvo v avstrijski hokejski ligi ter HDK Jesenice — jugoslovanski državni prvak v hokeju na ledu. Priznati moramo, da so se prireditelji potrudili, da je bila otvoritev nove hale z umetnim drsališčem kar najbolj svečana. V Innsbrucku smo se pripeljali 1 dan pred začetkom turnirja, tako da so se naši hokejisti lahko dobro spočili in se pripravili. Izkoristili smo priliko in si ogledali tudi prvo tekmo na tem turnirju med Innsbruckom in Bolzano ter na tistem ugibali, kakšne možnosti imamo za čim boljši uspeh na turnirju. V dvorani je več kot 6000-glava množica navdušeno sledila otvoritveni svečanosti, kjer ni manjkalo pozdravnih govorov tja do župana in funkcionarjev avstrijske hokejske zveze ter mecenov, ki so na ta ali oni način prispevali k izgradnji novega športnega objekta. Dvorana lahko sprejme 6000 gledalcev, vendar ni nova. Preuredili so jo iz neke stare že zapuščene razstavne dvorane. Dvorana je dolga ca. 150 m, njena konstrukcija je jeklena, medtem ko so tribune napravljene iz cevnih konstrukcije in s treh strani obdajajo drsališče, ki je nekaj metrov daljše od našega pod Mežakljo. Dela pri novem športnem objektu še niso v celoti izgotovljena, kajti manjkajo še garderobe za moštva ter higienske naprave. Z zanimanjem smo si ogledali tudi naprave za ogrevanje tega prostora, ki so kaj nenavadne. Za palec debele žice, ovite z neko maso, so v obliki pravokotnika pripete na strop in prijetno ogrevajo prostor. Zmotil nas je sodnikov žvižg in začela se je 1. tekma na tem turnirju. Kaj kmalu smo ugotovili, da so Italijani boljši od domačinov. V italijanskem moštvu so igrali trije Kanadčani, ki so prikazali vso lepoto hokejske igre. Igra ni bila groba ter fair. Moštvi sta igrali s tako hitrostjo, da sem večkrat pomislil, ali je kaj takega sploh mogoče. Med tekmo so sodniki zelo malo posredovali, tako da tretja tretjina res ni trajala več kot 20 minut. Že omenjeni trije Kanadčani so dajali ton igri in so bili malone vseh 60 minut na ledu. Zmagali so italijanski hokejisti z rezultatom 9:2, rezultat bi bil lahko še večji, če ne bi v prvi

tretjini imeli toliko smole. Naslednji dan so igrali naši fantje, vendar še zdaleč ne tako, kakor smo jih navajeni gledati na domačem drsališču pod Mežakljo. Proti Kitzbühlu so izgubili z rezultatom 12:4 (4:0, 5:2, 3:2). Šele proti koncu igre so se otresli nerazumljive treme in zaigrali bolj sproščeno. Z nekoliko več sreče bi lahko zadnjo tretjino odločili v svojo korist. Čakalo nas je še srečanje z Innsbruckom, kajti treba se je bilo boriti za tretje ali četrto mesto. Vse bi bilo prav in v redu, če ne bi med našim moštvom tokrat gospodarila bolezen. Fantje so se ob snemanju tekme z Ljubljano na domačem drsališču močno prehladili. Tako smo tekmo z Innsbruckom odigrali brez Smoleja in Dolinarja, kljub vročini pa sta igrala še Felc in Kristan. Naši fantje so kljub trenutni situaciji igrali z veliko voljo in brez treme. V prvi tretjini igre so se predstavili kot enakovreden nasprotnik domačemu moštvu. Cene Valentar je imel v tej tretjini veliko smolo, večkrat je s soloakcijo prodril pred nasprotnikov gol ter streljal bodisi v vratnico, ali poleg gola. Z nekoliko več športne sreče bi se morala prva tretjina končati z rezultatom 5:4 za nas, tako pa je domače moštvo zmagalo s 4:2. V nadaljevanju igre so naši vse bolj popuščali, dokler v zadnji tretjini zaradi začetniških napak niso prejeli še šest golov. Rezultat tekme je bil 13:2 za Innsbruck. Če upoštevamo okoliščine, v katerih so naši fantje odigrali drugo tekmo, potem zadeva ni tako žalostna. V zadnji tekmi sta se pomerila še Kitzbühl in Bolzano. Avstrijci so se Italijanom močno upirali, toda kljub temu so podlegli z rezultatom 7:4. Pripomnim naj, da so hokejisti Bolzana, Innsbrucka in Kitzbühla sami profesionalci, ki so bili okrepljeni še s Kanadčani. Ko smo se vračali nazaj na Jesenice, smo se mimogrede ustavili še v Celovcu. Za naš nastop je v Celovcu vladalo veliko zanimanje, zato smo pač tekmo morali odigrati, kljub temu, da smo imeli v naši vrsti že štiri obolele tovariše. Tekma se je končala z rezultatom 5:4 za Avstrijce, vendar bi po mojem mnenju bolj odgovarjal neodločen rezultat. Naši fantje so v Celovcu zaigrali z veliko voljo in lahko trdim, da so kljub porazu prekosili celo sami sebe. Toda porazi naj nas ne motijo, kajti izkušnje, ki so si jih pridobili na tekmovanjih v Innsbrucku in Celovcu, nam bodo prav gotovo koristile pri nadaljnjih tekmovanjih.

Š. B.

Po tekmi leta ostane pokal na Jesenicah

V okviru III. mednarodnih zimskih športnih iger, je bil na Jesenicah hokejski turnir. V odločilni tekmi proti HK Landsberg so zmagali naši hokejisti in si priborili pokal. Rezultat tekme 8 : 2

Čestitamo!

Posnetek s hokejske tekme

Foto: Torkar



ZAHVALA

Ob težki in nenadomestljivi izgubi našega dobrega moža, očeta in starega očeta

KRISTANA BLAŽA

se toplo in iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so nam v težkih dneh stali ob strani, nas tolažili in nam izrekli sožalje. Iskreno zahvalo izrekamo primariju jeseniške bolnice dr. Brandstetterju, dalje dr. Nosetu in osebju internega oddelka jeseniške bolnišnice, za skrb in nego v času njegove bolezni. Zahvaljujemo se godbenikom DPD »Svoboda« Javornik za ganljive žalostinke, vsem darovalcem prekrasnih vencev in cvetja, kakor tudi vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti v prerani grob.

Žalujoči: žena Marija, sin Ivan, hčerke Tončka, Angelca in Marica z družinami.

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi naše drage in nepozabne žene, mame, hčerke, sestre in tete

IVANKE ROZMAN

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so ji v času njene bolezni nudili vsestransko pomoč ter jo obiskovali doma in v bolnici.

Iskrena zahvala primariju dr. Brandstetterju, dr. Vidaliču in strežnemu osebju internega oddelka jeseniške bolnice, ki so storili vse, da bi jo ohranili pri življenju.

Zahvaljujemo se kolektivu tehniškega biroja za zbrano denarno pomoč, mladinskemu aktivu glavne pisarne za podarjeni venec, godbi DPD »Svoboda« Jesenice za ganljive žalostinke, sodelavcem iz hladne valjarne za častno spremstvo, ter vsem prijateljem in znancem, ki so darovali prekrasne vence in cvetje in jo v tako velikem številu spremili na njeni zadnji poti.

Žalujoči: mož Jože, hčerka Ivica, sin Jože, oče Jakob, sestra Ančka in Francka, brata Janko in Francelj, družina Dugarjeva in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Ob težki izgubi naše nad vse ljubljene drage mame, stare mame

ALBINE BRANC

por. NOČ,

ki naš je dne 31. 1. 1959 po kratki in mučni bolezni za vedno zapustila, se prav iskreno zahvaljujemo vsem, ki so ji podarili toliko vencev in cvetja ter jo v tolikem številu spremili na njeni zadnji poti. Prav posebno se zahvaljujemo stanovalcem III. bloka, posebno še tov. Kapusovi, Koširjevi, Koblarjevi, Kampičevi ter Homanovi. Naša zahvala velja tudi za poslovilne besede ob odprtem grobu sotrpinki iz Kranja in Ljubljane ter sekretarju Zveze borcev Hrušica — tov. Razingerju in terena Plavž, tov. Homanu.

Ob tej priliki se zahvaljujemo pevcem in godbama z Jesenic in Hrušice za ganljive pesmi in žalostinke, vsem prijateljem in znancem, ki so nam izrekli sožalje, se od pokojne mame poslovili ob mrtvaškem odru in jo v tako velikem številu spremili na njeni zadnji poti. Iskrena hvala vsem darovalcem lepih vencev in cvetja.

Žalujoči: mati Helena, sin Janko z družino, mož Tonček s hčerko Vilmo, sestre in bratje z družinami ter ostalo sorodstvo.

PREKLIC

Preključujemo veljavnost izgubljenih izkaznic za vstop v Železarno, ki se glasijo na imena:

Simik Valjko — transport; Črne Franc — Javornik I.; Kosmos Jože — žična valjarna.

Delavski svet, Uprava podjetja in sindikalna podružnica Železarne Jesenice, sporočajo žalostno vest, da se je pri izvrševanju službene dolžnosti smrtno ponesrečil naš sodelavec, tovariš

LESKOVEC FRANC

član izvršnega odbora sindikalne podružnice Železarne Jesenice, član sekretariata OO ZKS obrata Plavž

Pokojnega sodelavca Franca Leskovca, ki je v našem podjetju požrtvovalno delal 11 let, bomo ohranili v trajnem in nepozabnem spominu.

Slava mu!

Delavski svet, Uprava podjetja in izvršni odbor sindikalne podružnice Železarne Jesenice

POJASNILO K ČLANKU »ŽELEZARSKI JAVORNIK SKOZI DESETLETJA«

V »Železarju« štev. 1/59 smo objavili prvi del članka z naslovom »Železarski Javornik skozi desetletja«, ki ga je napisal tov. Rjazancev. V objavljeni članek se je vrnilo nekaj tiskovnih napak, ki jih na tem mestu popravljamo:

Na 9. strani prvi stolpec, v 4. odstavku bi se moral pravilno glasiti stavek: »Železo s tako nizkim ogljikom, kot ga imajo žebli, bi se ne dalo kaliti in uporabljati v že omenjene namene«.

Zadnji stavek v 3. odstavku v 2. stolpcu na isti strani pa bi se moral takole glasiti: »Zaradi izrednih zaslug v železarnstvu in zaradi bogastva so dobili Bucelliniji naslov baroni Bucelliniji - Rajhenberški.«

V istem stolpcu bi se moral glasiti zadnji stavek: »Fužina je bila komisijsko prodana za ceno 22. fl, fužinski grad pa je bil prodan leta 1722 (in ne 1772 kot je bilo napisano).

Na strani 10 bi se moral pravilno glasiti stavek v 1. stolpcu: »Kako so na Javorniku pripravljali železno rudo za mali plavž, opisuje Baltasar Hacquet v knjigi Oryctographia carniolica iz leta 1784 (ne iz leta 1774).

Železar — Glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice. Julij št. 7. Leto VIII. Izdaja tovarniški odbor sindikalne podružnice ŽJ. Odgovorni urednik Vovk Živan, Industrijska cest 6. Ureja uredniški odbor: Pintar Anton, Dolinar Andrej, Leben Franc, Nenek Štefan, Pogačnik Zdravko, Budja Milan, ing. Marolt Milan, ing. Sešek Pavle, Stare Dušan, Noč Miro, Hrastar Franc, Stare Marjan, Črv Zdravko, Žagar Edo. — Naslov uredništva: Uredništvo »Železarja«, Tehniški muzej Železarne Jesenice, telefon št. 271. Dopise in fotografije pošljite na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo. Tiskala tiskarna »Gorenjski Tisk« v Kranju. Klišeje izdelala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju. — Naslovna stran je delo Marjana Stareta, fotografijo na njej pa je izdelal Anton Kocjančič.